

Kvalitativní komparativní analýza zapojení evropských členů NATO do operací v Afghánistánu

JAN DOŠEK

A Qualitative Comparative Analysis of European NATO Members' Involvement in Afghan Operations

Abstract: This article seeks to explain the significant variation of the levels of European NATO member states' contributions to Afghan combat and reconstruction operations. The first part presents the theories used in the study and six hypotheses, which are tested using a fuzzy-set qualitative comparative analysis (fsQCA). This sophisticated method, which was introduced to the social sciences by Charles Ragin, uses a special software to find combinations of independent variables which may explain the dependent variable with a given probability. The findings are presented in the second part, followed by three short case studies of Greece, the Netherlands and Estonia which provide a further insight into the issue. The study concludes that the most plausible explanation of high level of involvement in Afghanistan is a conjunction of allegiance to the „new Europe“ and dependence on importation of russian gas.

Keywords: Afghanistan, European involvement in NATO, ISAF, NATO operations, qualitative comparative analysis, fsQCA.

Dne 12. září 2001 NATO poprvé v historii použilo pátý článek Washingtonské smlouvy, zavazující všechny členské státy aliance v případě napadení některého z jejích členů podniknout takovou akci, „*jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a zachovat bezpečnost severoatlantického prostoru*“.¹ Šlo (respektive mělo jít) o ráznou a rozhodnou odpověď na bezprecedentní teroristické útoky na půdě USA, uskutečněné o den dříve. I přes obrovskou vlnu solidarity s oběťmi v New Yorku a Washingtonu, jež se v Evropě vzedmula, přišlo při následné invazi do Afghánistánu určité rozčarování z evropského příspěvku. Donald Rumsfeld, tehdejší ministr obrany ve vládě George Bushe mladšího, se dokonce nechal slyšet, že „*NATO uplatnilo svůj nejposvátnější závazek [...] a bylo to k ničemu*“ (citováno dle Chaudhuriho – Moustakise 2005: 388).

Armáda Spojených států byla na počátku operace osamocena. To bylo dáno jednak neschopností evropských spojenců přepravit své ozbrojené složky do vzdáleného Afghánistánu, jednak neochotou Spojených států zdržovat se plánováním společného postupu, zejména v situaci, kdy se cítily dostatečně silné na to, aby situaci zvládly samy. Tento postoj vyjádřil opět Donald Rumsfeld slovy „*mise určuje koalici. Koalice neurčuje misi, protože by ji zredukovala (dumb down) na nejmenšího společného jmenovatele*“ (citováno dle Krepsové 2008: 532). V průběhu času se ovšem začalo ukazovat, že v prodlužujícím se konfliktu je pomoc evropských členů NATO nutná.

Současný prezident USA Barack Obama již během svého prvního roku ve funkci navzdory předvolebním proklamacím ohlásil navýšení počtu amerických vojáků v Afghánistánu o 30 000 a zároveň požádal evropské spojence o stejný krok. Většina států Obamovu výzvu vyslyšela, ovšem jiné provedly jen symbolické navýšení, a Nizozemsko dokonce svůj bezmála dvoutisícový kontingent začalo stahovat.

Tato stať si klade za cíl zjistit, které faktory ovlivňují ochotu evropských členů NATO nadále posílat své vojáky do Afghánistánu. Z tohoto cíle pak vyplývá výzkumná otázka: „Které faktory ovlivňují ochotu evropských členů NATO nadále se angažovat v Afghánistánu?“

Angažovanost (míra aktivity) je operacionalizována počtem vojáků v Afghánistánu. V potaz je brána celková velikost armád jednotlivých států, *de facto* jde o podíl mužů a žen dané armády, kteří jsou dislokováni v Afghánistánu. Zkoumáno je pouze 25 evropských členů NATO z 26. Z analýzy byl vyloučen Island, protože nemá žádné ozbrojené síly (NATO 2010: 2), a nemá tedy možnost poslat do Afghánistánu vojenský kontingent.

V teoretické rovině tato práce vychází především z díla amerického profesora Kennetha Waltze, předního teoretika mezinárodních vztahů v oblasti příčin válek. Ve své knize *Man, the State and War* (Waltz 2001) rozlišuje tři „obrazy“ (*images*)² mezinárodních vztahů. Ve zkratce, první obraz spatřuje příčinu válek v lidské přirozenosti, druhý obraz ji hledá ve vnitřní struktuře států a třetí obraz ji spatřuje v mezinárodním anarchickém systému. Všechny tři uvedené obrazy jsou vzájemně propojeny a nelze hledat zdroj války pouze v jednom z nich.

Teorií, které zaštiťují konkrétní hypotézy, je více a bude o nich podrobněji pojednávat teoretická část této práce. Možnými faktory, jejichž validitu tato práce zkoumá, jsou vzdělanost, politická orientace dolních komor národních parlamentů na pravolevé škále, dále příslušnost ke „staré“ či „nové“ Evropě, velikost obranných rozpočtů jednotlivých států a obrat obchodu s USA.

Studie se nezabývá afghánskou válkou v celém jejím průběhu, ale vybírá si jediný časový úsek, a sice rok 2010. Cílem je zjistit, nakolik je Evropa ochotna setrvávat ve vleklém konfliktu, kdy sílí tlak veřejnosti na stažení vlastních vojsk z Afghánistánu.

Zvolenou metodou výzkumu je v této práci kvalitativní komparativní analýza využívající mlhavé množiny (*fsQCA – qualitative comparative analysis using fuzzy sets*), jejíž principy zformuloval americký profesor sociologie a politologie Charles Ragin. Je vhodná při analýze středně velkého množství případů a více nezávislých proměnných, jako je tomu právě v této práci (více viz Ragin 2008a, 2008b).

Práce je rozdělena kromě úvodu na dvě části, teoretickou a analytickou. První část čtenáře podrobněji seznámí s jednotlivými hypotézami a jejich teoretickým zaštitěním. Ve druhé části jsou pak s využitím kvalitativní komparativní analýzy tyto hypotézy zkoumány. Po zjištění obecných závěrů budou vybrány některé ze zkoumaných států a pomocí těchto závěrů budou interpretovány v několika menších případových studiích. Úvod druhé části rovněž čtenáře blíže seznámí s metodou *fsQCA*, která si vzhledem ke své stále relativně nevelké známosti v českém prostředí jistě zaslouží představení.

Vzhledem k aktuálnosti zkoumaného konfliktu existuje málo odborné literatury, jež se zabývá příčinami, které motivují evropské členy NATO k angažmá v afghánské válce. Rovněž se zdá, že souběžně probíhající operace v Iráku je pro odbornou veřejnost mírně atraktivnějším tématem. Petra Roterová a Zlatko Šabič zkoumají (ne)platnost Rumsfeldova dělení staré a nové Evropy právě v případě irácké války. Ve svém textu „New‘ and ‚Old Europe‘ in the Context of the Iraq War and its Implications for European Security“ docházejí k závěru, že toto dělení není zcela přesné, navíc u některých postkomunistických států zaznamenali změny postoje, jako by stále ještě hledaly svou pozici na mezinárodní scéně (Roter – Šabič 2004).

V obecné rovině se příčinami válek zabývala celá řada myslitelů i politiků, což je vzhledem k nadčasovosti tématu pochopitelné. Tato práce se v teoretické části opírá zejména o již výše uvedené dílo Kennetha Waltze *Man, the State and War* (Waltz 2001), ale využívá i poznatků autorů výrazně starších, například Richarda Cobdena (1849), Johna Hobsona (1902) a dalších.

Druhá část pracuje s daty získanými z internetových databází a serverů, například *CIA Factbook*, *ISAF*, *NATO* aj. Tato data jsou interpretována již zmíněnou metodou fsQCA (Ragin 2008a, 2008b). V navazujících případových studiích jsou využity informace získané ze serverů *ISAF* a *United States Central Command*, kde jsou dostupné profily jednotlivých zemí zapojených do operace Trvalá svoboda. Dalšími zdroji pro případové studie jsou internetové stránky ministerstev zahraničí a obrany analyzovaných států a zpravodajské servery.

TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K ANALÝZE PŘÍČIN VÁLEK

Zřejmě nejznámějším odborným dílem, jež se obecně zabývá analýzou příčin válčení, je kniha amerického profesora Kennetha Neala Waltze³ nazvaná *Man, the State and War*. Jak bylo řečeno již v úvodu, autor rozlišuje tři „obrazy“ analýzy, které se vzájemně doplňují a prolínají. První obraz je zaměřen na hledání příčin války na úrovni jednotlivců, v jejichž přirozenosti je zakořeněn sklon k válčení. Druhý obraz zkoumá vnitřní strukturu států, zejména strukturu ekonomickou. Třetí obraz pak analyzuje vztahy mezi státy a mezinárodní anarchické prostředí, ve kterém se státy snaží přežít.

Mezinárodní anarchická struktura, kde jsou státy odkázány na svépomoc, vznik válek umožňuje, ale přímo je nezpůsobuje. Jestliže třetí obraz poskytuje vysvětlení, co válku umožňuje, konkrétní příčinu dané války lze nalézt v prvních dvou obrazech. *Státy jsou motivovány [k válce] důvody a/nebo chťicem těch několika relativně málo lidí, kteří tvoří politiku, a těch mnohých, kteří ovlivňují oněch několik* (Waltz 2001: 232). Válka může vypuknout z bezpočtu příčin a dopředu nelze odhadnout, jaká pohnutka způsobí další válku.

Chování člověka jako příčina války

V prvním Waltzově „obrazu“ se s příčinou válek setkáváme na nejnižší možné úrovni, tj. v samotném člověku. Války vyvěrají z hlouposti, sobectví či z nezvládnutých impulzů agresivity. Všechno ostatní je pak odvozeno z těchto primárních příčin (Waltz 2001: 16). Chceme-li tedy zastavit války a nastolit mír, je třeba změnit lidskou podstatu, lidské chování.

Názory na to, zda je taková změna vůbec možná, se různí. Najde se řada pesimistů, kteří si v tomto směru nedělají velké naděje. Na druhou stranu ovšem existují optimisté, kteří v různých způsobech vidí možnosti „polepšení“ lidské přirozenosti. Americký psycholog William James⁴ navrhoval zaměřit nenapravitelnou lidskou touhu po válčení jiným směrem, nežli jsou vojenské konflikty mezi státy. Chtěl zaměřit energii mladých lidí spíše na budování, a nikoli ničení. James vidí spásu, respektive cestu k pacifistické společnosti, v posílání mladých branců nikoli na vojenský výcvik, ale na jakýsi program veřejně prospěšných prací, jakými mohou být těžba uhlí, služba na rybářských lodích, stavebnictví, ale i mytí nádobí nebo oken. Touto cestou by se z mládenců „vytlouklo dětství“ a do společnosti by se vrátili zralí muži, zdravější a sympatičtější, a stali by se lepšími otci a učiteli mladších generací.

Mladí muži by byli zoceleni, ale zároveň by se nestali tak necitelnými, jako by se stali se zbraní v ruce, nabyli by mužných ctností. Současně by takováto branná povinnost podpořila ekonomiku, protože by byly vykonány „pořádné“ práce, a byly by vykonávány o něco radostnější nežli za současného (= tehdejšího) stavu, neboť služba na nich by byla dočasná a pracující by před sebou neměli nevlídnou vidinu zbytku života dejme tomu na stavbě železnice. Nicméně autor sám připouští, že takovýto systém, jenž by umožnil vytvořit pacifistickou společnost, je utopickou představou (James 1906).⁵

Behavioralismus

Možná méně utopisticky se na problematiku omezení či úplného vymýcení válek dívá teoretický směr behavioralismus. Ten vidí možnou nápravu ve vzdělání a vzájemné poznání dnes válčících kultur. Svým vzděláváním se jednotlivé kultury morálně zlepší, v ideálním případě dokonce splynou v jedinou a válku zavrhnou jako netolerovatelný sociální institut. Myšlenku, že válka není zakořeněná v lidské přirozenosti, ale je právě „pouze“ lidmi vymyšlený sociální institut, podobně jako pohřbívání zesnulých nebo svatba, zastává americká kulturní antropoložka Margaret Meadová. Své tvrzení opřela o skutečnost, že existují kultury (například inuitská), které s nikým neválčí, ačkoli příležitost by k tomu měly. Přijmeme-li tedy tezi, že válka je „pouze“ uměle vytvořeným sociálním institutem, pak k jejímu potlačení ji stačí nahradit institutem novým (Mead 1990).

Jakkoli není blíže specifikováno, jaký sociální institut by mohl nebo měl zaujmout místo války, z prací Margaret Meadové je patrné přesvědčení, že významným, ba možná nezbytným krokem k míru je vzájemné porozumění a poznání. Kenneth Waltz označuje tuto představu, již lze shrnout heslem „Vzděláním k míru“, za velmi rozšířenou a zmiňuje celou řadu dalších myslitelů, kteří tuto tezi prosazovali (viz Waltz 2001: 42–72). Pro účely této práce ovšem postačí pracovat s onou základní myšlenkou vzdělání jako cesty k míru. Ta nám poslouží jako východisko pro první hypotézu, jež zní následovně:

H1: Stát s vysokým podílem vysokoškoláků mezi mladými lidmi bude preferovat diplomatické řešení konfliktů před vojenským a bude se v Afghánistánu angažovat méně.

Nezávislou proměnnou v tomto případě představuje podíl vysokoškolských studentů a mladých lidí, kteří jsou ve věku, v němž je obvyklé studovat na univerzitě. Jde o takzvanou *tertiary gross enrolment ratio*. Ve státě, v němž více mladých lidí nastupuje na vysokou školu, předpokládáme vzdělanější společnost, která podle behavioralistické teorie bude méně nakloněna vojenským intervencím.

Vnitřní struktura států jako příčina války

Následující kapitola vychází z druhého Waltzova „obrazu“, který se soustředí na příčiny vyplývající z vnitřní struktury států. Takovým zdrojem války s jiným státem mohou být vnitřní nepokoje. Stát, který se potýká s vnitřní opozicí a snad i stojí na prahu občanské války, je motivován hledat nepřítele vně svých hranic, protože hrozba z něj vyplývající donutí znesvářené strany se sjednotit a spolu se postavit společnému nepříteli. Francouzský politický filozof šestnáctého století Jean Bodin uvádí příklady velmocí, které tímto způsobem uvažovaly; například antický Řím, jehož rozhádané obyvatelstvo se sjednotilo při napadení Kelty v roce 390 př. Kr., nebo Anglie 16. století, která nechala Francii krváčet ve vnitřních hugenotských válkách, aby ji později, již vyčerpanou a zruinovanou, napadla (Bodin 1576: Kniha pátá, kapitola V).

Z novověkých myslitelů shledával příčinu války ve struktuře domácí politiky Karl Marx, jehož pohled lze zjednodušit následovně: kapitalismus plodí války, zatímco mír přináší pacifistický socialismus. Jeho prostřednictvím zmizí třídy a bude nastolena spravedlivá společnost, jež nebude potřebovat státní uspořádání, a stát tedy postupně „odumře“. Po zániku států zanikne i válečné běsnění, neboť v nové socialistické společnosti již nebude nikdo, kdo by s někým jiným bojoval.⁶ Ránu této teorii zasadilo chování evropských socialistických stran před první světovou válkou a během ní, když nenásledovaly doporučení Druhé internacionály a proti její vůli podpořily své buržoazní vlády ve válečném tažení (Waltz 2001: 124–141).⁷

Revizionismus

Na Marxovy myšlenky navázali revizionisté, z nichž za všechny zmíníme anglického ekonoma Johna Hobsona, jenž kritizoval imperialismus jako prodělečný, co se týče národa jako celku. Důvod, proč některé země, respektive země, které k tomu mají prostředky, následují politiku imperialismu, je sobecký zájem minoritních zájmových skupin. Ty

jediné profitují z nákladných a „pošetilých“ válek, kterým se nedostává žádného racionálního ospravedlnění. V kapitalistickém státu, ovládaném sobeckými zájmovými skupinami, Hobson nespaturuje naději na vedení racionální politiky, která by od imperialismu – v celospolečenském měřítku nákladného – upustila. Takovou racionální politiku, jež zahrne zájmy všech občanů, může podle Hobsona aplikovat jedině stát socialistický (Hobson 1902: Část první, kapitola IV).

Státy, jež v současnosti válčí po boku Američanů, jsou jistě vesměs kapitalistické. Tato práce se bude zabývat otázkou, zda existuje nějaký rozdíl mezi chováním evropských vlád tvořených levicovými politickými stranami, které jsou – většinou – pokračovatelkami socialistických stran první poloviny 20. století, a mezi nelevicovými vládami. Potvrdí se teze revizionistů, že socialismus a potažmo i sociální demokracie (Waltz 2001: 227) je mírumilovnější směr nežli konkurenční protržní (prokapitalistické) ideologie? Zformulujeme tuto tezi do následující hypotézy:

H2: Státy s levicovými dolními komorami se budou angažovat v Afghánistánu méně než státy s pravicovými dolními komorami.

Nezávislou proměnnou představuje politická orientace dolní komory parlamentu, která v dané zemi jako poslední před listopadem 2010 provedla rozhodnutí o vyslání, stažení nebo případně o prodloužení afghánské mise svých vojáků. Ve většině případů k takovému rozhodnutí došlo v letech 2009–2010, obvykle v reakci na výzvu prezidenta Obamy (viz úvod). Pro operacionalizaci této proměnné práce využije data z projektu Manifesto (Laver – Budge 1992; Volkens et al. 2011).⁸

„Stará“ a „nová“ Evropa

Dělení Evropy na „starou“ a „novou“ pochází z výroku Donalda Rumsfelda z ledna 2003, kdy zastával post ministra obrany Spojených států.⁹ Svou poznámku o staré Evropě směřoval zejména k Francii a Německu, které se stavěly proti tehdy plánovanému vojenskému zásahu v Iráku. Na otázku dánské reportérky, jak vnímá postoj těchto dvou, popřípadě i jiných evropských zemí, odpověděl: „*Ted' uvažujete o Evropě jako o Německu a Francii. Já ne. Myslím, že to je stará Evropa. Pokud se podíváte na celou evropskou část NATO, její těžiště se přesouvá na východ. A je v ní mnoho nových členů [...]. Německo představuje problém, a Francie představuje problém*“ (citováno dle Roterové – Šabiče 2004: 537–538).

Jeho slova vzbudila ve „staré“ Evropě malé pozdvižení. V Německu byl překlad tohoto výrazu (*Altes Europa*) zvolen slovem roku 2003, neboť se jeho užívání v sarkastickém významu stalo poměrně běžným. Němci o sobě referovali jako o „staré“ Evropě s hrdoostí, neboť v jejich interpretaci tato Evropa představuje vysokou morální integritu a důraz na tradiční hodnoty. A když v lednu 2005 tehdejší německý kancléř Gerhard Schröder odhaloval nový Airbus A380, prohlásil, že „*to je tradice staré dobré Evropy, která toto umožňuje*“ (BBC News 2005).

Vedle poněkud pejorativního pojmu „stará“ Evropa se návazně začal používat rovněž pojem opačný, tj. „nová“ Evropa, jehož význam je poněkud rozostřený. V jednoduchém výkladu, který se může nabízet z Rumsfeldova vyjádření, označuje jako novou Evropu ty státy, které podpořily vojenskou intervenci v Iráku. Takový výklad, který nijak nevysvětluje, co jednotlivé státy vedlo a vede k souhlasu s intervencí, ovšem postrádá teoretickou hodnotu.

V jiném vysvětlení pojmu nová Evropa se skrývá myšlenka, že postkomunistické státy, které byly čerstvě přijaty do Evropské unie a/nebo do NATO, jsou ochotnější k angažovanosti ve válkách vedených Spojenými státy, protože si chtějí vydobýt pověst spolehlivých spojenců. Většina z postkomunistických států skutečně před invazí do Iráku závazně vyjádřila své odhodlání a připravenost se na intervenci aktivně podílet v dokumentu známém jako Vilniuské prohlášení. Signatáři tohoto dokumentu byli ministři zahraničí deseti východoevropských zemí: Albánie, Bulharska, Estonska, Chorvatska, Litvy, Lotyšska,

Makedonie, Rumunská, Slovenska a Slovinska. Celé skupině se také dostalo označení „V-10“. V prohlášení zmíněné země vyjádřily, že „*Spojené státy Radě bezpečnosti OSN představily přesvědčivé důkazy o iráckém programu vývoje zbraní hromadného ničení, jeho aktivních snahách podvádět inspektory OSN a o jeho napojení na mezinárodní terorismus*“ (citováno dle Roterové – Šabiče 2004: 523). Ve světle těchto důkazů dospěli signatáři k prohlášení, že se Irák dostal do rozporu s rezolucemi RB OSN, včetně rezoluce č. 1441 z listopadu 2002, jež byla poslední z řady rezolucí o Iráku a která ho naposledy vyzvala k tomu, aby dostal svému závazku odzbrojení (United Nations 2002).

Ovšem když v březnu 2003 USA skutečně začaly invazi do Iráku, hned dva signatáři nevydali prohlášení o její podpoře. Těmito státy byly Chorvatsko a Slovinsko. Rozpaky na jejich straně mohl vyvolat fakt, že celá akce neměla posvěcení od OSN. Naopak zbylé tři státy postkomunistické Evropy, které Vilniuské prohlášení nepodepsaly (Česká republika, Maďarsko a Polsko), se ke koalici vedené USA připojily. Vezmeme-li v úvahu státy, které jsou předmětem této práce, pak zjistíme, že vojenskou akci v USA nějakou formou podpořilo deset z dvanácti postkomunistických zemí, jež jsou členy NATO, oproti osmi ze čtrnácti „staroevropských“ členů aliance. Rozdíl by byl ještě výraznější, kdybychom vzali v úvahu všechny evropské státy, ale je logické, že dlouhodobě neutrální státy jako Rakousko, Švýcarsko či Švédsko reagovaly na invazi do Iráku zdrženlivě.

Autoři Petra Roterová a Zlatko Šabič dospěli k závěru, že – soudě podle postoje k Iráku – neexistuje jasná hranice mezi „starou a „novou“ Evropou, která by vytvořila dva názorově konzistentní tábory. Všimají si, že zatímco státy západní, tj. „staré“, Evropy zůstaly ve svých názorech a postojích relativně konzistentní,¹⁰ mladé východoevropské demokracie jako by váhaly, na kterou stranu se přidat; zda na stranu internacionalismu, který představovaly především Francie a Německo, nebo na stranu „nejsilnějšího hráče“, tedy Spojených států amerických (Roter – Šabič 2004: 537).

V této studii je proměnná „nová Evropa“ operacionalizována délkou let, která uplynula od vstupu dané země do NATO. Práce se v tomto případě pokusí ověřit nebo vyvrátit následující hypotézu:

H3: Noví členové NATO se budou v Afghánistánu angažovat více nežli členové ze západní Evropy.

K této ochotě by je měla motivovat snaha „získat ostruhy“ v NATO, v němž jsou v mnoha případech čerstvími členy. Výše zmíněná operacionalizace reflektuje právě tuto čerstvost členství, která může motivovat nováčky k větší aktivitě, zatímco zkušenější členové mohou již být poněkud „roztvárnější“.

Vysoký obranný rozpočet

Pro přežití státu je nezbytné, aby disponoval silou, jež je schopna odvrátit případný útok. Čím více se cítí ohrožen, tím intenzivněji zbrojí, čímž vyvolává pocit ohrožení v ostatních státech, které reagují rovněž zbrojením. Tím vzniká bezpečnostní spirála, kdy snaha zajistit mír a vlastní bezpečnost na první pohled paradoxně vede k závodům ve zbrojení, jak jsme tomu byli svědky během studené války. Podle mnohých jde o spolehlivou cestu k míru. Tento názor není nijak nový; vždyť staré latinské přísloví říká „chceš-li mír, připravuj válku“. Potvrdil to i výsledek studené války, která nevyústila v ozbrojený konflikt mezi oběma mocenskými bloky, ale byla vedena prostřednictvím „zástupných“ válek v zemích, které při nejlepší vůli nemohly držet ve zbrojení krok s největšími světovými „hráči“.

Takový přístup k bezpečnostní politice má ovšem i své odpůrce. Už v 19. století kritizoval Angličan Richard Cobden¹¹ námořní zbrojení na obou stranách Lamanšského průlivu. Oběma zemím vytýkal pokrytectví, neboť Anglie i Francie se během zbrojení ujišťovaly o vzájemném přátelství, ale především zbytečné náklady. Navrhoval určit míru vyzbrojení, kterou by zmíněné mocnosti nepřekročily, tím zajistily rovnost zbraní a zároveň ušetřily peníze daňových poplatníků (Cobden 1849: 134–135).

Ponechme nyní stranou polemiku s Cobdenovými myšlenkami (pro kritický rozbor Cobdenových závěrů viz Waltz 2001: 161) a zaměříme se na roli zbrojního průmyslu v zahraniční politice státu. Již citovaný John Hobson vyslovil na začátku 20. století tezi, že z ekonomického hlediska se válka státu jako celku nevyplácí a profitují na ní pouze určité průmyslové sektory, samozřejmě zejména sektor zbrojní. Obdobným směrem se ubíraly i myšlenky amerického prezidenta konce padesátých let Dwighta Eisenhowera. Ve svém projevu u příležitosti odchodu z prezidentského úřadu hovořil o nové americké zkušenosti s existencí domácího zbrojního průmyslu, jehož „celkový vliv – ekonomický, politický i duchovní – je citelný v každém městě, v každém úřadě federální vlády“. Eisenhower si uvědomoval nezbytnost existence zbrojního průmyslu „ohromných rozměrů“, nicméně varoval před možností, že nabude nežádoucího vlivu a vznikne nekontrolovaná síla (Eisenhower 1961).

Je nepochybné, že zbrojní průmysl z případných válečných akcí daného státu profituje, a jsou tedy v jeho zájmu, protože tyto akce představují příležitost k odbytu jeho produktů. Otázkou je, zdali rozvinutější zbrojní průmysl (například prostřednictvím lobbingu) více ovlivňuje vládu, aby byla ochotnější k účasti ve vojenských akcích. Pokud má vláda vysoké výdaje v obranném rozpočtu, může mít vlastní zájem vyzkoušet vojenskou techniku, do které investuje, v ostré akci. Tato kapitola představuje tedy hypotézu v následujícím znění:

H4: Státy s vysokými obrannými náklady budou k angažmá v Afghánistánu ochotnější než státy s nízkými obrannými výdaji.

Nezávislou proměnnou v tomto případě představují vládní obranné výdaje za rok 2009 jako procento celkového HDP.

Energetická závislost na Rusku

Afghánistán, ač to na první pohled není zřejmé, má velký energetický význam. Přestože on sám nemá nijak oslňující zásoby zemního plynu¹² a vůbec žádnou ropu, má velmi strategickou polohu, protože přes jeho území lze vést plynovod z Turkmenistánu, který je zemním plynem „obdařen“ výrazně štedřeji nežli jeho soused na jihovýchodě (s půl osmého bilionu kubických metrů zemního plynu patří Turkmenistánu čtvrté místo na světě v zásobách této navýsost strategické suroviny – viz poznámku č. 12).

Turkmenistán, nemaje přístup k moři, je odkázán na jediný možný způsob vývozu svého „plynného zlata“, tj. na plynovod. To je pochopitelně velmi neflexibilní způsob přepravy (na rozdíl od přepravy po moři) a vybudování plynovodu má potenciál nastálo „rozdat energetické karty“ v regionu. Turkmenistán v současnosti všechn svůj vyvážený plyn exportuje přes Kazachstán do Ruska. Ruská strana usiluje o postavení nového plynovodu severním směrem, který by vedl paralelně se současným, již zastarávajícím plynovodem, ale jednání s turkmenskou stranou se protahují (Soldatkin 2010). V plánu jsou i další plynovody. Čína usiluje o výstavbu plynovodu na východ na trase Turkmenistán–Kazachstán–Čína a USA přesvědčují Evropu, aby tlačila na výstavbu západního plynovodu napříč Kaspickým mořem do Ázerbájdžánu, odkud by dále pokračoval do Evropy oklikou kolem Ruska.

Poslední plánovaný plynovod na vývoz plynu z Turkmenistánu vede na jih přes Afghánistán do Pákistánu a Indie, kde by mohl být dopraven až do tamních přístavů v Indickém oceánu. První tři země podepsaly dohodu o výstavbě plynovodu v roce 2002 (Neytralnyy Turkmenistan 2002), o šest let později se čtvrtou smluvní stranou stala Indie a celý projekt získal označení TAPI, kde každé z písmen reprezentuje počáteční písmeno jednoho z účastnických států (Foster 2008: 4).

V evropském zájmu je zajisté získat nový zdroj zemního plynu, který by byl nezávislý na Rusku. Zdá se, že toto si uvědomují lépe Američané. Bývalý americký ministr pro energetiku Samuel Bodman v roce 2007 v reakci na podepsání dohody mezi Turkmenistánem, Kazachstánem a Ruskem o výstavbě nového plynovodu řekl, že „[ta dohoda] není dobrá pro Evropu“, a vybídl Evropu k diverzifikaci svých energetických zdrojů (O'Rourke 2007).

Na řízkém summitu v roce 2006 NATO projednávalo možnost ostrahy plynovodů a námořních tras (Foster 2008: 9). Patrné je zde vědomí faktu, že afghánská trasa plynovodu je vysoce nebezpečná. Vede provinciemi Herát, Hilmand a Kandahár. Zejména poslední dvě jmenované jsou oblastmi, které jsou dlouhodobě zmítány bojem s Talibanem. Případná nutnost ostrahy plynovodu by si mohla vyžádat výrazně delší přítomnost vojsk NATO v Afghánistánu, než je plánováno. V závěrečné deklaraci summitu je pak skutečně článek, v němž je oznámen úmysl zvážit možnosti ostrahy energetické infrastruktury, jež se dotýká zájmů členů NATO (NATO 2006: čl. 45).

Pátou nezávislou proměnnou tvoří podíl dovozu plynu z Ruska pro danou zemi. Státy, které jsou na ruském plynu závislé, jsou více zainteresovány na možnostech diverzifikace zdrojů světových zásob plynu. Nová možnost vývozu turkmenského plynu je může motivovat k vyššímu angažmá v Afghánistánu, protože tamní bezpečnost, nutná k realizaci projektu TAPI, je i v jejich zájmu. Další hypotéza tedy zní následovně:

H5: Státy s vysokou závislostí na dovozu zemního plynu z Ruska se budou v Afghánistánu angažovat více než státy na Rusku energeticky nezávislé.

Vysoký podíl obchodu s USA

Posledním teoretickým východiskem pro hypotézu v této práci jsou díla zabývající se mezistátním obchodem, zejména pak tvorba amerických autorů Roberta Keohana a Josepha Nye. Ekonomickou sílu považují vedle síly vojenské za součást takzvané tvrdé moci (*hard power*), tedy moci, jež nutí jiné subjekty dělat věci, které by jinak nedělaly, a to prostřednictvím výhrůžek nebo odměn. Hovoří o ekonomických „mrkvích“ (tj. pozitivní motivace) a vojenských „holích“ (negativní motivace) (Keohane – Nye 1988). Alternativou k tvrdé moci je moc měkká (*soft power*), jejímž prostřednictvím jsou ostatní státy ovlivněny hodnotami, jež majitel měkké moci představuje.

Tématem ekonomické síly se zabývá i maďarský profesor Mihály Simai ve své práci *Interdependence and Conflicts in the World Economy*, v níž se zabývá vlivem ekonomických faktorů na mezinárodní politiku. Podle Simaie se mezistátní ekonomické vazby rozvíjejí souběžně s politickými a vojenskými aliancemi (Simai 1981: 29). Významný je pro něj vliv exportu, jehož prostřednictvím exportující stát proniká do ekonomiky importujícího státu a získává zde vliv.

Význam exportu a importu relativizuje ve své novější práci Joseph Nye (2002). Mezi-státní obchod se podle něj stává doménou nadnárodních korporací a role jednotlivých vlád je oslabena. Argumentuje, že rozhodnutí o tom, kde daná firma bude vyrábět své výrobky, leží plně na oné firmě a vláda má na toto rozhodnutí malý vliv. Uvádí příklad některých amerických firem, které přesunuly prakticky celou výrobu do zahraničí. Ve světle těchto skutečností Nye dochází k závěru, že bilance vývozu a dovozu v současnosti poskytuje jen velmi neúplný obraz mezinárodních ekonomických vazeb (Nye 2002: 55–56).

Nicméně vzájemná výměna kapitálu zůstává nadále relevantním ukazatelem vzájemných vztahů mezi státy, byť je v této oblasti patrný silící vliv nadnárodních korporací. Vysoký obrat obchodu mezi dvěma zeměmi, v tomto případě mezi USA a daným evropským členem NATO, může indikovat blízký vztah obou států. Zda se souběžně s tímto ekonomickým vztahem rozvíjí i vojenská aliance, jak tvrdí Mihály Simai, bude zkoumat šestá hypotéza, která zní takto:

H6: Státy s vysokým obratem obchodu se Spojenými státy se budou v Afghánistánu angažovat více nežli státy, které se Spojenými státy obchodují méně.

Poslední nezávislou proměnnou je podíl obratu obchodu dané země s USA a jejího celkového obratu zahraničního obchodu.

ANALÝZA ANGAŽOVANOSTI EVROPSKÝCH ČLENŮ NATO V AFGHÁNISTÁNU

Ve druhé části této stati budou ověřovány hypotézy představené v části první. Nejdříve bude popsána užitá metoda kvalitativní komparativní analýzy využívající mlhavých

množin (*fsQCA*), neboť jde o poměrně neobvyklý a velmi sofistikovaný postup, který si jistě zaslouží alespoň základní představení. Další část se věnuje operacionalizaci všech proměnných. Následuje zpracování těchto dat a jejich vyhodnocení pomocí výše zmíněné metody *fsQCA*. V závěru druhé části je pak uvedeno několik dílčích případových studií, které se zaměří na některé ze zkoumaných zemí a budou pomoci jejich příkladů interpretovat získané poznatky.

Kvalitativní komparativní analýza využívající mlhavé množiny

„Otcem“ kvalitativní komparativní analýzy je americký profesor Charles Ragin. Její základní verze využívá principy booleovské algebry,¹³ která staví na třech matematických operátorech: A, NEBO a NE. Ty jsou využity k vyjádření vztahu mezi nezávislými proměnnými a závislou proměnnou, respektive podmínkami (*conditions*) a výsledkem (*outcome*). Všechny proměnné musí být při použití základní verze vyjádřeny binárně, tj. jako „0“ nebo „1“. To je slabinou základní verze, neboť při dichotomické formulaci všech proměnných obvykle dochází ke zkreslování.¹⁴

Výhodou pokročilejší verze, s níž pracuje tato studie, je její schopnost pracovat s takzvanými mlhavými množinami (*fuzzy sets*). To výzkumníci v sociálních vědách jistě ocení, neboť řada zkoumaných jevů variuje mezi pouhou přítomností (1) nebo absencí (0). Případům, které tvoří mlhavou množinu, je přidělena hodnota, která indikuje míru pravdivosti (*truth value*) tvrzení, že daný případ patří do množiny určitého jevu. Jednička představuje nejvyšší možnou míru pravdivosti tohoto tvrzení, a nula naopak znamená plné vyloučení. Uvidíme-li tedy později, že míra členství Bulharska v množině států s vysokým obratem obchodu s USA je 0,04, znamená to, že Bulharsko se Spojenými státy ve srovnání s ostatními obchoduje minimálně. Obrat obchodu s USA za zkoumané období činil 0,88 % z celkového obrátu zahraničního obchodu, tj. vůbec nejméně ze všech zkoumaných států (CIA – The World Factbook; United States Census Bureau). Jako mlhavou množinu lze vyjádřit jakoukoli intervalovou proměnnou. Pro kalibraci hodnot všech proměnných lze využít software *fsQCA 2.0*, který je pro kvalitativní komparativní analýzu používán (software i základní manuál k jeho použití lze stáhnout na University of Arizona 2011).

Pomocí zmíněného softwaru je pak možné odhalit kombinaci nezávislých proměnných, která je postačující nebo nutnou podmínkou pro dosažení výsledku – závislé proměnné. Všechny verze QCA zde vycházejí z koncepce tzv. INUS podmínek filozofa Johna Mackie. Příčiny (jednotlivé nezávislé proměnné) jsou chápány jako nepostačující, ale nutné součásti kombinace, která je jako celek nikoliv nutnou, ale postačující podmínkou pro dosažení vysvětlovaného jevu. INUS je pak zkratkou anglické formulace předchozí věty: *Insufficient but Necessary part of a set of conditions which are together Unnecessary but Sufficient* (Kouba 2006: 5). O nutné podmínce hovoříme, pokud vždy, když pozorujeme důsledek Y, je zároveň pozorována i příčina X. Lze ale pozorovat příčinu X bez důsledku Y, případy Y tedy tvoří podmnožinu případů s X. Naopak o postačující podmínce platí, že vždy, když je přítomna příčina X, pozorujeme i důsledek Y. Ten lze v tomto případě ovšem pozorovat i bez přítomnosti příčiny X, a X je tedy podmnožinou Y (Kouba 2006: 5–6).

Vzhledem k poněkud těžkopádné formulaci INUS podmínek si je představme na příkladu „elektrického zkratu (příčina), který způsobil požár domu (důsledek). Obvykle jsou za příčiny pokládány podmínky, které jsou zároveň nutné a postačující pro realizaci důsledku. Přitom ale elektrický zkrat není postačující podmínkou pro výskyt požáru: elektrické zkraty nejsou vždy doprovázeny požáry. Stejně tak ale není ani nutnou podmínkou pro výskyt požáru: požáry mohou vzniknout i z jiných důvodů než elektrický zkrat. Pokud je tedy stanoveno, že zkrat způsobil požár, pak lze vyvodit, že 1) elektrický zkrat v kombinaci s dalšími faktory, které byly přítomny, tvořily postačující podmínku pro vznik požáru; že 2) tyto faktory působící samostatně bez přítomnosti zkratu nebyly postačujícími podmínkami pro požár; a že 3) žádné další postačující podmínky pro požár nebyly přítomny. Zkrat tak není nutnou a postačující podmínkou pro požár, ale je nutnou součástí

postačující podmínky, která sama o sobě není nutná [...]“ (Mackie 1966: 455, český překlad Kouba 2006: 6–7).

Kombinace, jež lze označit za nutnou podmínku, dosahuje ve všech případech nebo alespoň v jejich podstatné většině rovného nebo vyššího skóre, než je kalibrovaná hodnota závislé proměnné ($Y_i - X_i$). Naopak kombinace představující postačující podmínku pro výsledek dosahují nižšího výsledného skóre, než je výsledek ($X_i - Y_i$) (Ragin 2008a: 102, 2008b: 53). Výsledné skóre kombinace není nic jiného než nejnižší z hodnot proměnných, které kombinaci tvoří. Případná kombinace faktorů A a B se zapisuje $A*B$, kde * značí konjunkci (logické „a“). Disjunkce (logické „nebo“), která se používá pro spojení dvou různých kombinací, se označuje +. V obou vzorcích představuje X výslednou hodnotu kombinace v individuálním případě i a Y představuje výslednou hodnotu závislé proměnné (výsledku) individuálního případu i.

Relevance každé kombinace je vyjádřena ve třech ukazatelích, které jsou automaticky vypočteny softwarem fsQCA. Jedná se o konzistenci (*consistence*), hrubé pokrytí (*raw coverage*) a unikátní pokrytí (*unique coverage*). Všechny tři indikátory nabývají hodnot od nuly do jedné, respektive od nuly do sta procent.

Konzistence je měřena, jelikož dokonale konzistentní vztahy (zákonitosti) jsou ve společenských vědách spíše výjimkou. Tento ukazatel určuje, do jakého stupně byl daný vztah aproximován. Pokud by určitá kombinace nezávislých proměnných, která tvoří postačující podmínku, nabývala ve všech zkoumaných případech hodnot, které by nebyly vyšší než hodnota závislé proměnné, pak by tato kombinace faktorů byla dokonalou podmnožinou výsledku a vykazala by stoprocentní konzistenci ($X_i - Y_i$). Pokud by ovšem v jednom či více případech hodnota této kombinace překročila hodnotu výsledku, dokonalost konzistence by byla narušena a právě ukazatel konzistence udává, do jaké míry se tak stalo. Analogicky se vzorcem pro učení nutné podmínky ($Y_i - X_i$) se pak určuje konzistence této podmínky podle míry, do jaké její hodnoty vybočují opačným směrem (tj. hodnota kombinace nižší než hodnota výsledku narušuje konzistenci; viz Ragin 2008b: 44–54).

Hrubé i unikátní pokrytí udává podíl případů, pro který je daná kombinace platná. Jakkoli kombinace nemůže být dostatečně relevantní, pokud se její platnost vztahuje na příliš malý počet případů. Software rozlišuje dva typy pokrytí, protože metoda fsQCA předpokládá ekvifinalitu, tedy situaci, kdy dvě či více různých kombinací vedou ke stejnému výsledku. Hrubé pokrytí udává celkový podíl případů, v jakých daná kombinace vede k vysvětlovanému výsledku. Ovšem máme-li dvě různé kombinace, například $A*B$ a $C*D$, jejich celkové hrubé pokrytí ($A*B + C*D$) se nerovná součtu jejich dílčích hrubých pokrytí, protože se mohou do určité míry překrývat. Právě proto je udáváno ještě unikátní pokrytí, které ukazuje, jaký podíl případů vysvětluje jen a pouze daná kombinace (Ragin 2008b: 54–68).¹⁵

Operacionalizace závislé proměnné

Jakkoli se oficiálně afghánských operací účastní všechny státy NATO, míra jejich přispění vykazuje značný rozptyl. Nepoměr mezi jednotlivými členy NATO se postupem času ještě zvyrazňuje, neboť zatímco jedna část pokračuje v přítomnosti v Afghánistánu s nezmenšenou intenzitou, další část států se v průběhu konfliktu začala stahovat a nyní udržuje v Afghánistánu kontingenty, které jsou výrazně pod jejich možností. Dosud posledním státem, který z Afghánistánu odešel, je Nizozemsko. Zatímco většina členů NATO po apelu amerického prezidenta Baracka Obamy alespoň mírně navýšila v roce 2010 počet svých vojáků v zemi, Nizozemci svou bezmála dvoutisícovou afghánskou misi poslali domů.

Tato práce zkoumá účast evropských členů NATO v Afghánistánu právě za rok 2010, kdy uběhlo již devět let od začátku války, která reagovala na bezprecedentní útok na americké půdě. Za těchto devět let již opadla bezprostřední solidarita a odhodlání potrestat strůjce teroristických útoků a Taliban, který jim poskytoval zázemí. Hlavně pro veřejnost se setrvávání v Afghánistánu stává značně nepopulárním, a evropské vlády proto více než na začátku války potřebují dobrou motivaci, proč afghánskou misi prodlužovat.

Angažovanost, respektive míra aktivity, je v této práci vyjádřena podílem vojáků vyslaných do Afghánistánu a celkové velikosti armády dané země. Náplní práce vojáků je zejména výcvik afghánských bezpečnostních složek, rekonstrukční a humanitární činnost, ochrana civilních jednotek, ostraha klíčových bodů, protipovstalecký boj apod. Aby byly zohledněny rozdílné možnosti různě velkých států, neppracuji s absolutními čísly, ale jako měřítko je použito porovnání s celkovou velikostí armády dané země.

Tabulka č. 1
Míra aktivity

Stát	Velikost armády v roce 2010 (A)	Počet vojáků v Afghánistánu v roce 2010 (B)	Míra aktivity (A/B)	Míra členství v množině aktivních států
Albánie	14 295	258	55,41	0,61
Belgie	38 452	491	78,31	0,44
Bulharsko	34 975	516	67,78	0,48
Česká republika	17 932	468	38,32	0,9
Dánsko	26 585	750	35,45	0,92
Estonsko	4 750	140	33,93	0,93
Francie	352 771	3 850	91,63	0,4
Chorvatsko	18 600	299	62,21	0,49
Itálie	293 202	3 688	79,50	0,44
Litva	8 850	219	40,41	0,88
Lotyšsko	5 745	189	30,40	0,95
Lucembursko	900	9	100,00	0,38
Maďarsko	29 450	502	58,67	0,53
Německo	250 613	4 341	57,73	0,56
Nizozemsko	46 882	242	193,73	0,16
Norsko	24 025	353	68,06	0,47
Polsko	100 000	2 519	39,70	0,88
Portugalsko	43 330	95	456,11	0,01
Rumunsko	73 350	1 648	44,51	0,82
Řecko	156 600	80	1 957,50	0
Slovensko	16 531	250	66,12	0,48
Slovinsko	7 200	78	92,31	0,4
Španělsko	128 013	1 576	81,23	0,43
Turecko	510 600	1 790	285,25	0,06
Velká Británie	175 690	9 500	18,49	0,98

Zdroje: The International Institute for Strategic Studies 2010: 119–168; International Security Assistance Force 2010.

Tabulka č. 1 shrnuje výše uvedené informace. Sloupec A obsahuje údaje o velikosti armád zkoumaných států k roku 2010 (The International Institute for Strategic Studies 2010: 119–168), ve sloupci B je pak velikost kontingentu dané země v Afghánistánu ve stejném roce (International Security Assistance Force 2010). Další sloupec obsahuje podíl obou předchozích údajů a představuje závislou proměnnou, která je nazvána míra angažovanosti. V následujícím sloupci je zkalibrovaná hodnota této proměnné pomocí programu fsQCA.

Tabulka č. 2
Zvolené hodnoty pro kalibraci závislé proměnné

Proměnná	Plné členství	Střední bod	Plné vyloučení
Míra aktivity	30	60	300

Zdroj: Autor.

Při kalibrování pomocí tohoto programu má výzkumník jediný úkol: určit hodnotu plného členství (0,95), plného vyloučení (0,05) a středního bodu (*crossover point*) (0,5). Střední bod byl stanoven na 60, neboť okolo této oblasti se zvyšuje počet pozorovaných případů a jeví se jako jakási střední cesta míry aktivity pro zúčastněné státy. Aktivnější státy se přibližují hodnotě 30, která tak byla zvolena za bod plného členství. Tato hodnota vytváří prostor pro nadmíru aktivní Velkou Británii, aby získala hodnotu vyšší než 0,95, a sice 0,98. Na opačném pólu již panuje značný rozptyl hodnot, bod plného vyloučení byl stanoven na 300. Ten je lehce nad skóre Turecka, které se svým téměř dvoutisícovým kontingentem nebylo tak pasivní jako Portugalsko či Řecko, ale svůj velký potenciál nevyužívá tolik jako jiné velké státy.

Po zadání všech tří údajů software automaticky přiřadí hodnoty od nuly do jedné všem zkoumaným případům. Určení zmíněných hodnot je plně v moci výzkumníka a záleží čistě na jeho znalostech, jak je vyčíslí (podrobněji o kalibrování viz Ragin 2008b: 86–94). Je možná vhodné připomenout, že zkalibrované hodnoty nepředstavují pravděpodobnost, nýbrž míru pravdivosti (*truth value*). Charles Ragin uvádí příklad s pivem: tvrzení, že je pivo smrtelný jed, může mít míru pravdivosti třeba 0,05 – tj. jedná se prakticky o lež. Kdyby hodnota 0,05 ovšem představovala pravděpodobnost, pak by v průměru jedno z dvaceti piv způsobilo smrtelnou otravu konzumenta (Ragin 2008b: 88).

Operacionalizace nezávislých proměnných

Obdobně jako u míry angažovanosti, i v případě nezávislých proměnných je třeba u každé určit hodnoty plného vyloučení, středního bodu a plného členství. Demonstrujme postup vyčíslování všech tří hodnot na našem případě výdajů na zbrojení. Pořadí zemí na prvních třech místech podle výdajů na zbrojení za rok 2009 je následující: 1. Řecko: 3,1 % HDP; 2. Velká Británie 2,7 % HDP; 3. Francie 2,1 % HDP (NATO: 2010). Autor určil hranici pro plné členství na 2,5 %. To je střízlivé zhodnocení situace, kdy výrazná většina států na tuto hranici nedosahuje a umožňuje kvantitativně přiměřeně odlišit státy, které jsou ve zbrojení výrazně aktivnější. Vykalibrovaná skóre pro tyto tři státy jsou po řadě 0,99; 0,98 a 0,82. Hodnota plného vyloučení byla stanovena na 0,5 %, která umožňuje Lucembursku, jež ve srovnání s ostatními vykazuje minimální zbrojní výdaje (0,5 % HDP, zatímco druhé nejnižší výdaje činí 1,1 %), nabýt skóre, které je téměř nulové (0,05), zatímco méně zanedbatelným výdajům 1,1 % HDP odpovídá hodnota 0,18. Střední bod byl vzhledem k zhuštěnosti dat v oblasti od jednoho do dvou procent určen mediánem, tedy na 1,7 %.

Data o podílu vysokoškolských studentů mezi lidmi ve vysokoškolském věku ukazují možná až překvapivou variaci mezi jednotlivými státy, neboť naměřené hodnoty se

pohybují od 80 % (Norsko) až po pouhých 12 % u Lucemburska. Průměrné hodnoty se pohybují mezi 50 a 60 procenty, kam se vejde řada západoevropských států, zatímco země střední a východní Evropy dosahují ve většině případů hodnot mezi 30 a 40 procenty. Proti nabízejícímu se zobecnění, že nové demokracie mají méně vysokoškoláků, nežli je běžné v západní Evropě, hovoří jednak již zmíněné skóre Lucemburska, jednak vysoce nadprůměrné hodnoty Lotyšska (71 %), Slovinska (70 %) a Litvy (69 %) (UNESCO 2006: 120–126). Střední bod, kde bychom asi nejvíce váhali, zda se jedná o relativně nízkou, či vysokou hodnotu, stanovme na 55 %. Míru plného členství, kde není pochyb o vysokém podílu vysokoškoláků mezi mládeží, na 70 %. Opačný pól pak na 30 %.

V obchodu s USA už na první pohled vyniká nad ostatními Velká Británie, jejíž objem zahraničního obchodu tvoří výměna se Spojenými státy téměř z 10 %, přitom medián i průměr sledovaných států se pohybují okolo tří procent. Dalšími státy, které nadprůměrně obchodují s USA, často leží na březích Atlantického oceánu a Severního moře, což jim umožňuje využívat k transatlantickému obchodu s USA námořní trasy. Poněkud překvapivou výjimku z tohoto pravidla představuje Portugalsko, jehož obrat obchodu s USA je nejnižší ze západoevropských zemí, a to i přes jeho nejvýhodnější polohu na nejzápadnějším cípu Evropy. Až na tento případ se jeví geografická vzdálenost od přístavů jako významný determinant obratu obchodu s USA. Obrat obchodu s USA byl vypočítán autorem na základě dat ze dvou zdrojů: absolutní hodnoty vývozu jednotlivých zemí do USA, respektive dovozu z USA, jsou získány ze statistik *United States Census Bureau* a celkový vývoz a dovoz všech sledovaných států jsou čerpány z databáze *CIA Factbook*. V tomto případě byl střední bod stanoven na 3 %, u nichž můžeme být na váškách, zda jde o relativně vysoký, či nízký obrat obchodu s USA. Hodnota plného členství ve skupině států čile obchodujících s USA byla stanovena na 6 %, kde se ve srovnání s většinou států jedná o aktivní obchod. Práh plného vyloučení byl stanoven na 1 %, kdy jde o marginální výměnu.

Energetická závislost na Rusku je další proměnnou s vysokou variací. Hned pět zemí dováží plných 100 % zemního plynu právě z Ruska: jedná se o Slovensko, Bulharsko a všechny tři pobaltské státy. Na druhé straně ještě více států z Ruska nedováží žádný zemní plyn. Vedle většiny západoevropských zemí to platí ještě pro Albánii, jež jako jediná postkomunistická země nedováží ruský zemní plyn. Hodnota plného členství byla stanovena na 90 %, neboť se jedná *de facto* o kritickou závislost na jednom dovozci, střední bod byl stanoven na poloviční závislost a plné vyloučení, tedy v podstatě plná nezávislost, bylo stanoveno na 5 %.

Hypotéza o nové Evropě je operacionalizována počtem let, které v roce 2010 uplynuly od vstupu dané země do NATO. Vysoké vykalibrované skóre představuje čerstvost členství v NATO, bod plného členství tak byl stanoven na šest let – taková doba uplynula od předposledního rozšíření v roce 2004. Za střední bod, jenž dělí Evropu na starou a novou, bylo vybráno jedenadvacet let, které dělí rok 2010 od revolučního roku 1989. Byl vybrán jako referenční bod, kdy padla železná opona, všechny západoevropské státy již byly členy NATO a (post)komunistické státy střední a východní Evropy nastoupily cestu transformace a „návratu do Evropy“. Jako bod plného vyloučení byl zvolen rozdíl 28 let od roku 2010. Taková doba uplynula od vstupu Španělska, které takto bude mít jen zanedbatelně vyšší skóre než starší členové. Tento efekt je sledován úmyslně, neboť pro účely ověřování hypotézy o nové Evropě je vhodnější vnímat západní Evropu jako homogenní celek.

Poslední nezávislou proměnnou je politická orientace dolních komor národních parlamentů, které zpravidla rozhodují o zahraničních vojenských misích. K operacionalizaci byla vybrána data projektu Manifesto, který měří tzv. RILE skóre politických stran. Tento koncept byl vytvořen Michaellem Laverem a Ianem Budgem v díle *Party Policy and Government Coalitions* (Laver – Budge 1992). Měří pozici jednotlivých stran na pravolevé

škále a nabývá hodnot od –100 (extrémní levice) po 100 (extrémní pravice). Formule pro výpočet RILE zní následovně:

(Military: Positive + Freedom and Human Rights + Constitutionalism: Positive + Political Authority + Free Market Economy + (Economic) Incentives + Protectionism: Negative + Economic Orthodoxy + Welfare State Limitation + National Way of Live: Positive + Traditional Morality: Positive + Law and Order + Civil Mindedness)

–
(Anti-Imperialism + Military: Negative + Peace + Internationalism: Positive + Democracy + Market Regulation + Economic Planning + Protectionism: Positive + Controlled Economy + Nationalism + Welfare State Expansion + Education Expansion + Labour Group: Positive).¹⁶

Proměnná je operacionalizována váženým průměrem RILE skóre všech stran v dolních komorách parlamentu v době, kdy bylo rozhodováno o velikosti afghánských misí ke konci roku 2010, který je sledován (to znamená v letech 2009 nebo 2010). Váhami při výpočtu váženého průměru je podíl křesel stran v dané komoře. Za střední bod byla zvolena nula, jakožto hranice mezi pravou a levou částí škály RILE. Jako body plného členství a plného vyloučení byly zvoleny hodnoty –12 a 12, mezi které se vměstná většina naměřených dat.

Tabulka č. 3
Zvolené hodnoty pro kalibraci nezávislých proměnných

Proměnná	Plné členství	Střední bod	Plné vyloučení
Výdaje na obranu	2,50 %	1,70 %	0,50 %
Závislost na dovozu ruského plynu	90 %	50 %	5 %
Obrat obchodu s USA	6 %	3 %	1 %
Tertiary enrolment ratio	70 %	55 %	30 %
Uplynulých let od vstupu do NATO	6	21	28
RILE skóre dolní komory	–12	0	12

Zdroj: Autor.

Tabulka č. 3 ukazuje autorem určené hranice plného členství, plného vyloučení a „středního bodu“ pro všechny čtyři proměnné, které byly zkalibrovány. V příloze č. 2 jsou již vyčísleny všechny proměnné po kalibraci spolu se dvěma dichotomickými proměnnými. Původní hodnoty kalibrovaných proměnných jsou obsaženy v příloze č. 1.

Analýza míry angažovanosti

V této kapitole budou představeny výsledky, které byly dosaženy aplikací programu fsQCA na data uvedená v tabulce č. 5. V prvním kroku analýzy software určí všechny empiricky pokryté kombinace¹⁷ a vypočte jejich hrubou konzistenci pro předpoklad, že právě tyto kombinace způsobují přítomnost vysvětlované závislé proměnné, tedy vysokého podílu vojáků vyslaných do Afghánistánu a celkové velikosti dané armády. Na základě těchto dat jsou pak výzkumníkem manuálně nebo softwarem automaticky určeny kombinace, které by měly k výsledku vést. Rozhodnutí závisí na dvou faktorech, a sice na počtu

případů, v nichž je daná kombinace přítomna, a na její hrubé konzistenci. V tomto výzkumu byly určeny jako kombinace vedoucí k výsledku takové, jež dosáhly hranici alespoň jednoho empiricky zaznamenaného případu a nejméně 90 % konzistence.¹⁸ Tyto podmínky splňuje celkem sedm kombinací, vypsanych v tabulce č. 4. Osmá nevyšší konzistence činí 81 %, hranice 90 % je tak vhodným přirozeným předělem.

Symbol „~“ představuje negaci hodnoty. Ta je získána odečtením této hodnoty od jedné ($\sim A^{19} = 1 - A$). Symbol „*“ zde představuje konjunkci (logické „a“). Pro zápis disjunkce (logického „nebo“) se používá symbol +. Pro zápis kombinací je využito zjednodušených názvů proměnných. „Levice“ značí přítomnost levicové dolní komory, „nová Evropa“ mladé členy NATO, „obrana“ podíl zbrojních výdajů na HDP, „plyn“ značí závislost na dovozu ruského plynu, „obchod“ představuje obrát obchodu s USA a „vzdělání“ znamená *tertiary enrolment ratio*, tedy podíl lidí ve vysokoškolském věku, kteří skutečně na univerzitě studují.

Tabulka č. 4
Kombinace vedoucí k výsledku a jejich konzistence

Kombinace	Konzistence
~levice* nová Evropa* ~obrana* plyn* ~obchod* vzdělání	1
~levice* nová Evropa* ~obrana* plyn* ~obchod* ~vzdělání	1
levice* nová Evropa* ~obrana* plyn* ~obchod* vzdělání	0,96
levice* nová Evropa* ~obrana* ~plyn* ~obchod* ~vzdělání	0,94
levice* nová Evropa* ~obrana* plyn* ~obchod* ~vzdělání	0,94
~levice* nová Evropa* obrana* plyn* ~obchod* ~vzdělání	0,93
~levice* nová Evropa* obrana* ~plyn* ~obchod* ~vzdělání	0,92

Zdroj: Autor.

V druhé fázi program vypracuje tři typy řešení: komplexní, minimální (*parsimonious*) a střední (*intermediate*). První dvě řešení představují dva konce pomyslného kontinua, kde komplexní řešení představuje řešení před takzvanou minimizací (*minimization*) a minimální řešení je výsledkem maximální logické redukce empiricky zaznamenaných případů. Minimizace se používá, pokud se dvě kombinace liší pouze v hodnotě jedné z proměnných, a přesto vykazují stejný výsledek. V takovém případě lze danou proměnnou považovat za irelevantní a může být vypuštěna, čímž získáme jednodušší kombinaci. Například, pokud kombinace $A*b*c$ i $A*B*c$ vedou k výsledku D, procesem minimizace lze z obou kombinací vypustit proměnnou B a získat jednodušší zápis $A*c \rightarrow D$ (v tomto příkladě velké písmeno představuje přítomnost proměnné, malé pak její negaci) (Ragin 1987: 93).

Střední řešení zahrnuje do výpočtu i kontrafaktuální případy. Je výsledkem druhé fáze, v níž výzkumník určí předpokládaný vliv nezávislých proměnných na závislou proměnnou, jinými slovy zadá, které proměnné, pokud jsou přítomny, by měly způsobovat přítomnost závislé proměnné. V tomto případě jsou proměnnými, jejichž přítomnost by měla zvyšovat pravděpodobnost angažmá v Afghánistánu, příslušnost k „nové Evropě“, vysoký obranný rozpočet, vysoký obrát obchodu s USA a energetická závislost na dovozu ruského plynu. Výhodou metody fsQCA je její schopnost transparentním způsobem zahrnout do řešení kontrafaktuální případy, což poskytuje uživatelům možnost je objektivněji posoudit (Ragin 2008b: 167).

Komplexní řešení v této práci nebude podrobně rozebíráno, protože kombinace v tomto řešení jsou nadále příliš „košaté“ a málo vypovídající. Tabulka č. 5 znázorňuje právě toto komplexní řešení.

Tabulka č. 5
Komplexní řešení

Kombinace	Hrubé pokrytí	Unikátní pokrytí	Konzistence
nová Evropa* ~obrana* plyn* ~obchod	0,39	0,15	0,91
levice* nová Evropa* ~obrana* ~obchod* ~vzdělání	0,22	0,01	0,92
~levice* nová Evropa* obrana* ~obchod* ~vzdělání	0,24	0,05	0,91
Celkové pokrytí	0,46		
Celková konzistence	0,87		

Zdroj: Autor.

Vidíme, že komplexní řešení představuje určité zjednodušení sedmi kombinací z předcházející fáze. Z prvních tří kombinací z tabulky č. 6 byly vypuštěny proměnné levice a vzdělání, které mezi nimi variovaly, čímž zbyl jejich společný jmenovatel nová Evropa* ~obrana* plyn* ~obchod. Obdobně byly zjednodušeny čtvrtá a pátá kombinace i šestá se sedmou, byť u nich byla vypuštěna pouze jedna z proměnných. Pro konkrétní závěry je ale třeba přistoupit k důkladnější minimizaci.

Podrobněji diskutována tedy budou jen minimální a střední řešení, která jsou znázorněna v tabulkách č. 6 a 7 spolu se svým pokrytím a konzistencí.

Tabulka č. 6
Minimální řešení

Kombinace	Hrubé pokrytí	Unikátní pokrytí	Konzistence
Nová Evropa	0,62	0,62	0,74
Celkové pokrytí	0,62		
Celková konzistence	0,74		

Zdroj: Autor.

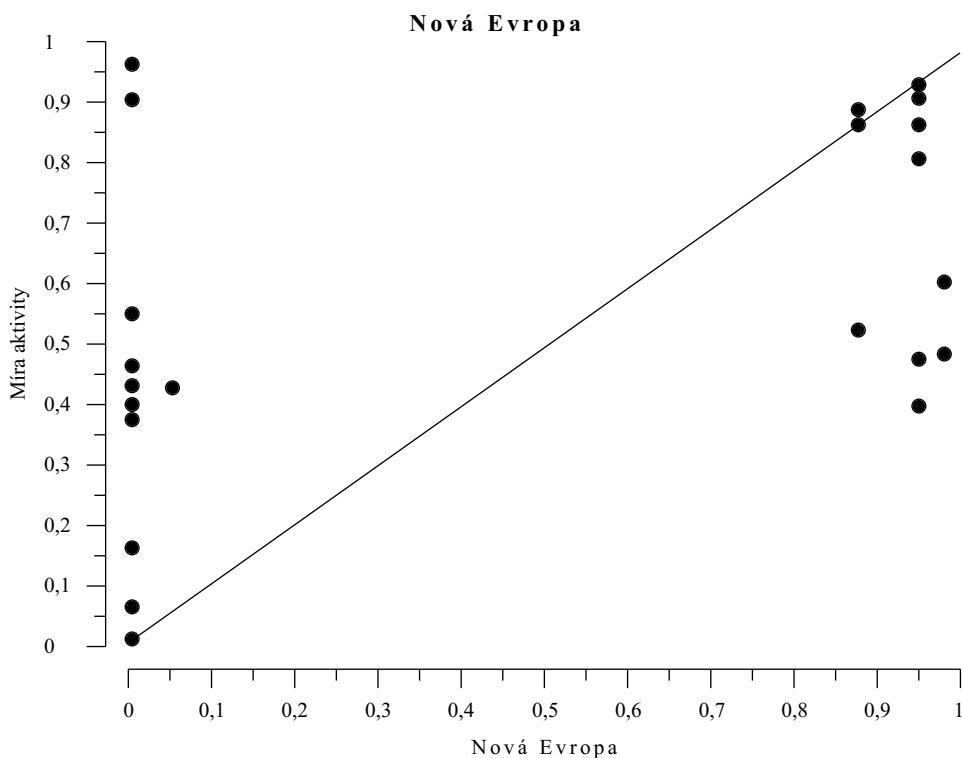
V minimálním řešení je uvedena jediná kombinace, respektive proměnná, a sice příslušnost k takzvané nové Evropě. Tvzení, že noví členové NATO budou v Afghánistánu angažovanější nežli jejich západoevropští kolegové, je konzistentní ze 74 %, což je nejvyšší hodnota pro samostatnou proměnnou ze všech šesti sledovaných. Nad 70 % se pohybují rovněž proměnné obrana, plyn a negace levice. Korelace mezi angažovaností a zbylými dvěma proměnnými, obchodem a negací vzdělání, je již velmi nezřetelná. Graf č. 1 znázorňuje minimální řešení, tj. vztah mezi příslušností k nové Evropě a angažmá v Afghánistánu.

Tabulka č. 7
Střední řešení

Kombinace	Hrubé pokrytí	Unikátní pokrytí	Konzistence
~vzdělání* nová Evropa	0,36	0,06	0,74
plyn* nová Evropa	0,6	0,25	0,82
Celkové pokrytí	0,6		
Celková konzistence	0,78		

Zdroj: Autor.

Graf č. 1
Vztah příslušnosti k nové Evropě a aktivity v Afghánistánu

Zdroj: Autor.

Z grafu je patrný rozptýl míry aktivity v Afghánistánu mezi staršími členy NATO, zatímco noví členové vykazují aktivitu buď vysokou, nebo alespoň průměrnou. Žádný z nových členů nezůstává vyloženě pasivní, jako je tomu například u Řecka či Portugalska.

Obrat obchodu s USA koreluje se závisle proměnnou nejméně, neboť konzistence jejich vztahu vykazuje pouze hodnotu 0,60, což je velmi slabý vztah. To může být dáno tím, že v Afghánistánu jsou spíše aktivnější právě „novoevropské“ státy, které nemají tak rozvinutý obchod se Spojenými státy, ať už kvůli své geografické poloze (vzdálenost od atlantických přístavů), nebo kvůli tomu, že do roku 1989 byly obchodní vztahy s USA zakrnělé.

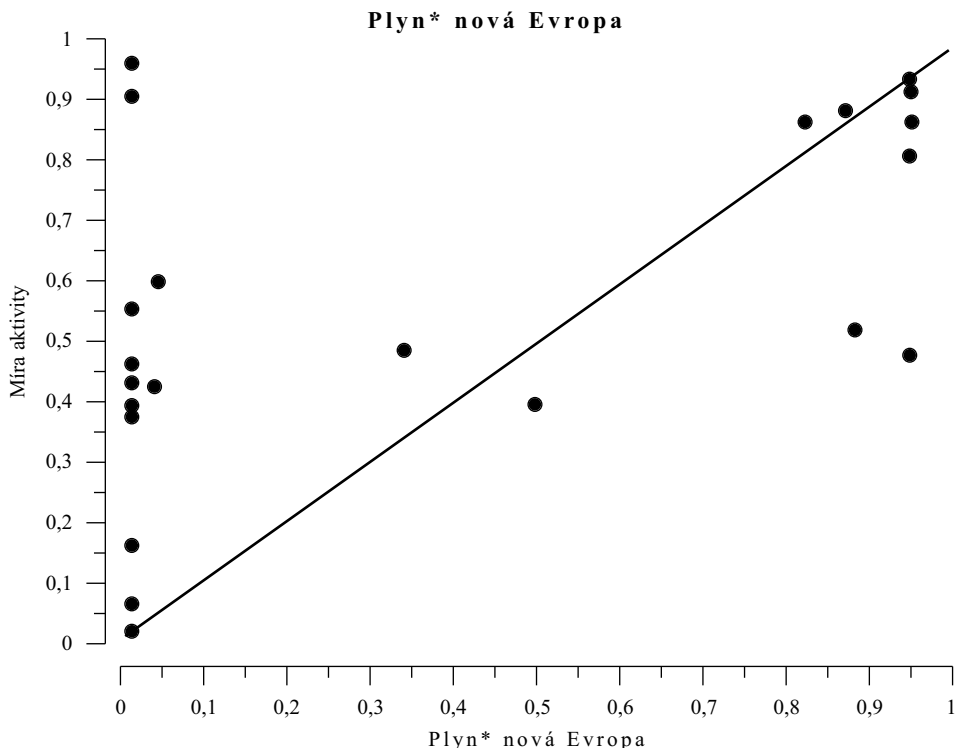
Jako nepřesvědčivá se ukázala i hypotéza vycházející z behavioralistické teorie. Řada států s vysokým procentem vysokoškoláků mezi mladými lidmi (*tertiary enrolment ratio*) patří v Afghánistánu mezi ty aktivnější (Dánsko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Polsko, Velká Británie). Konzistence vztahu této proměnné k výsledku je 0,64, přičemž podle Charlese Ragina je nejnižší hranicí, na které lze vztah považovat alespoň za hrubě konzistentní, 0,75 (Ragin 2008b: 46).

Zbývá tři proměnné, tedy zbrojní výdaje, závislost na dovozu ruského plynu a příslušnost k „nové“ Evropě, vykazují shodně konzistenci lehce přes 0,70 a pokrytí 0,52 až 0,62, což je teoreticky jen o něco málo hodnotnější výsledek. Nejzajímavější jsou ovšem dvě výsledné kombinace představující střední řešení.

Podle tohoto řešení existují dvě cesty vysvětlující vysoké zapojení armád evropských členů NATO v Afghánistánu, ovšem obě si jsou velmi podobné. Páteří obou kombinací je příslušnost k nové Evropě, což mj. znamená, že software fsQCA 2.0 nenašel žádnou kombinaci, která by vysvětlovala angažovanost západoevropských států. První z kombinací počítá vedle čerstvého členství v NATO s nízkou hodnotou *tertiary enrolment ratio*, ovšem přidání této proměnné jen marginálním způsobem mění konzistenci samostatné proměnné nová Evropa, a výsledná kombinace tak má konzistenci 0,74. Navíc její unikátní pokrytí činí pouze 6 %, což znamená, že většinu případů, které pokrývá tato kombinace, je zároveň pokryta druhou kombinací. Ta namísto absence vzdělání přidává faktor závislosti na dovozu ruského zemního plynu, čímž se konzistence kombinace dostává na 82 %.

Graf č. 2 ukazuje vztah mezi druhou z obou kombinací a mírou aktivity v Afghánistánu. Pozorujeme, že několik z případů, které se odchyľují na grafu č. 1, se na grafu č. 2 posunuly

Graf č. 2
Kombinace Plyn * nová Evropa

Zdroj: Autor.

na ose x doleva, zejména pak u států, které se angažují méně. To naznačuje, že relativně menší závislost na dovozu ruského plynu může vysvětlovat, proč jsou některé ze států nové Evropy v Afghánistánu méně aktivní než jejich kolegové. Znárodněný vztah se tedy přibližuje vzorci postačující podmínky $X - Y$, byť jistě zdaleka neplatí stoprocentně. Přesto má svou hodnotu, protože do značné míry vysvětluje zapojení šesti z osmi neaktivnějších států, jejichž míra angažovanosti přesahuje hodnotu 0,8 (pravý horní roh grafu č. 2), a zároveň nepozorujeme žádný stát nové Evropy či závislý na dovozu ruského plynu, který by se angažoval výrazně podprůměrně (pravý dolní roh). I to naznačuje, že jde o postačující podmínku (viz Kouba 2006: 6).

Zjištěné poznatky jsou interpretovány následujícími případovými studiemi. Pro první studii bylo vybráno Řecko, které se výrazně odlišuje od ostatních evropských členů NATO vysokými výdaji na zbrojení, a přesto je v Afghánistánu tím zcela nejméně aktivním státem. Druhá analýza se zaměřuje na případ Nizozemska, které mívalo v Afghánistánu řádově tisíce vojáků, ale v průběhu zkoumaného roku 2010 je stáhlo a ponechalo tam pouze 242 vojáků. Poslední případová studie sleduje Estonsko, které je vzhledem k velikosti své armády jednou z neaktivnějších zemí koalice vůbec a navíc se velmi aktivně účastní bojových operací, čímž mezi Evropany rovněž tvoří spíše výjimku.

Případová studie Řecka

Řecko bylo jednou z prvních zemí, které zareagovaly na rezoluci č. 1386 Rady bezpečnosti OSN (United Nations Security Council 2001) o vytvoření Mezinárodních bezpečnostních podpůrných sil (*International Security Assistance Forces – ISAF*) v Afghánistánu. Tato pomoc, která se navíc soustředila výhradně na rekonstrukční činnost, a nikoli na vojenské angažmá, ovšem nikdy nebyla příliš intenzivní. Síla řeckého kontingentu se vždy pohybovala do počtu dvou set mužů a žen, jejichž činnost byla a je zaměřena na výcvik, transport, humanitární pomoc, rekonstrukci apod. Patrně nejvýznamnějším řeckým příspěvkem bylo nasazení 122členného složeného praporu, jehož úkolem bylo budování a rekonstrukce afghánské infrastruktury, distribuce humanitární pomoci, budování škol aj. (Hellenic National Defence General Staff 2010: 5) a nasazení polní chirurgické nemocnice od srpna 2005 do dubna 2007. Ačkoli k tomu Řecko má kapacity, nikdy nevedlo žádný z Provinčních rekonstrukčních týmů a nikdy se neúčastnilo vlastních bojů, přestože má nejvyšší výdaje na zbrojení ze všech evropských členů NATO. Míra řeckého příspěví v Afghánistánu za rok 2010 byla vzhledem k personálním možnostem řecké armády nejmenší ze všech zkoumaných států. Z půl druhého milionu vojáků, kterým Řecko disponuje, působí v Afghánistánu pouze 80, což Řecko zařazuje na samý pól plného vyloučení z množiny angažovaných států.

Vysoké obranné výdaje jsou často diskutovaným tématem řecké domácí politiky. Zejména v době ekonomické krize, která vyústila v nutnost půjčky od Evropské unie a Mezinárodního měnového fondu, by obrana měla být první oblastí úspor. Jak ovšem řekl náměstek ministra obrany Panos Beglitis, jeho ministerstvo je do úsporných opatření zapojeno nejvíce a racionalizuje své výdaje, ale nikoli na úkor vojenské kapacity (Farley 2010).

Řekové si svou armádu hýčkají kvůli vleklému sporu s Tureckem o Kypr, který mezi oběma „spojenci“ (obě země jsou členy NATO) vyvolává zbrojní závody (Farley: 2010). Dlužno dodat, že Turecko na zbrojení (alespoň v posledních pěti letech) vynakládá zhruba o jeden procentní bod HDP méně než jeho rival z jižního Balkánu. Řecko v roce 2005 například nakoupilo 30 stíhaček F-16 od Spojených států²⁰ a 333 německých tanků Leopard (Greek News 2005).

Z vyjádření řeckého ministerstva národní obrany je patrné, že afghánská mise pro zemi není prioritou.²¹ Tou je pro Řecko jemu blízký balkánský region, což je doloženo řadou peacekeepingových misí v tamních zemích (Albánie, Bosna a Hercegovina, Kosovo) i jejich velikostí. Jen kosovská mise čítá na 700 řeckých vojáků, což je téměř desetkrát více,

než kolik jich v současnosti působí v Afghánistánu. Podle řeckého ministra obrany Evangelose Venizelose²² je přítomnost Řecka v Afghánistánu snahou „zajistit příznivou rovnováhu sil v regionu Egejského moře a východního Středomoří. [...] Pokud bychom tam nebyli, ve skutečnosti bychom mohli poškodit regionální rovnováhu sil a ochranu našich svrchovaných práv v Egejském moři a východním Středomoří, protože tu je zřetelný zrcadlicí vliv, který musíme sledovat“ (Ministry of National Defence of the Hellenic Republic: 2011). Ministrova slova si lze vyložit tak, že se Řecko nechce nechat „trumfnout“ v míře přispění svým tureckým rivalem, což se mu ovšem podle měření této práce nedaří.

Navzdory spojení účasti v Afghánistánu s národními zájmy sociálnědemokratická vláda PASOK, která v roce 2009 vystřídala v čele Řecka liberálně konzervativní Novou demokracii, neprodloužila činnost rekonstrukčního složeného praporu (viz výše) v zemi. Předchozí vládní garnitura zamýšlela prodloužení mise praporu a jeho přeložení z provincie Herát, kde podle jejího italského vedení již nebylo pro Řeky využití, do provincie Faráh. Tento přesun nebyl u řecké veřejnosti populární, protože na rozdíl od Herátu je provincie Faráh zatížena boji s Talibanem a hustěji zaminovaná (Iliev 2009).

Chování řeckého státu tak lze nejlépe vysvětlit hypotézou, že levicové dolní komory jsou méně ochotné k angažmá v Afghánistánu nežli vlády pravicové. RILE skóre řeckého parlamentu po volbách v roce 2009 bylo –13,09, tj. jedno z nejnižších. Míra členství Řecka v množině levicových dolních komor tak dosáhla vysoké hodnoty 0,96. Řecké chování rovněž vypovídá o tom, že vazba mezi zbrojnými výdaji a ochotou se angažovat není patrná, rozhodně ne v tomto konkrétním případě státu, který na zbrojení vynakládá vůbec nejvyšší procento svého HDP ze všech zkoumaných států, ale přitom pro afghánskou misi svůj vojenský potenciál využívá nejméně.

Případová studie Nizozemska

Až do loňského roku patřilo Nizozemsko mezi neaktivnější evropské státy v Afghánistánu, a to i v absolutních číslech, bez přepočtu podle velikosti armády. Holandský kontingent čítající okolo dvou tisíc mužů a žen byl v roce 2010 stažen, protože se vládní koalice složená ze dvou křesťanskodemokratických stran a levicové Strany práce nedohodla na prodloužení jeho mise. Okolnosti pádu staré vlády budou rozebrány po stručném shrnutí historie nizozemského působení v Afghánistánu.

V počátečních fázích operace Trvalá svoboda Nizozemsko nasadilo vedle pozemních sil také námořnictvo a letectvo. Ve vodách okolo Arabského poloostrova hlídkovala nizozemská ponorka s fregatou a z kyrgyzské letecké základny operovaly stíhačky F-16. Již od roku 2001 v okolí Kábulu působily nizozemské speciální síly.

Po přijetí rezoluce č. 1510 Radou bezpečnosti OSN v roce 2003, která rozšířila mandát ISAF na oblast celého Afghánistánu, a nejen Kábulu a jeho okolí, sestavilo Nizozemsko Provinční rekonstrukční tým v provincii Baglán na severu země, který zde zůstal do roku 2006, kdy byli Nizozemci vystřídáni Maďary. Ve stejném roce bylo vytvořeno Regionální velitelství jih (RC-S), kam se přemístili právě Holanďané a spolu s Brity a Kanaďany převzali odpovědnost za vedení celé oblasti. Část nizozemského kontingentu působila na velitelství v Kandaháru, zatímco větší část převzala odpovědnost za provincii Uruzgán,²³ kde byla nasazena bojová skupina velikosti praporu a PRT. Součástí kontingentu byli rovněž členové speciálních sil.²⁴ Leteckou podporu si Nizozemci zajistili sami pomocí stíhaček a helikoptér se základnou v Kandaháru. Nizozemská strategie byla lapidárně vyjádřena heslem „budovat, kde je to možné, bojovat, kde je to nutné“. Podle serveru *United States Central Command* byli Nizozemci úspěšní v obou aspektech.

Ještě v říjnu 2009 působilo v Afghánistánu 2160 nizozemských vojáků, což by kontingent země tulipánů a větrných mlýnů řadilo na druhé místo v počtu vyslaných vojáků podle velikosti armády, hned za Velkou Británií. Míra členství Nizozemska v množině aktivních států by jistě přesáhla již velmi vysokou hodnotu 0,95. Naopak nyní, o rok později, po stažení vojáků z Afghánistánu, Nizozemsko vykazuje čtvrté nejslabší členství v této množině.

Důvodem stažení nizozemských vojáků byl odpor sociálnědemokratické Strany práce (PvdA), jež byla jednou ze tří koaličních stran tehdejší vlády křesťanského demokrata Jana Petera Balkenendeho, k vyhovění žádosti NATO o prodloužení jejich mise. PvdA prosazovala (a nakonec prosadila) dodržení původního časového plánu, který počítal se stažením z Afghánistánu během roku 2010. Zbylé dvě vládní strany, Křesťanská demokratická výzva (CDA) premiéra Balkenendeho a konzervativní Křesťanská unie (CU), byly ochotny žádosti spojenců o prodloužení mise vyhovět. Po dlouhém jednání nakonec PvdA opustila vládu, čímž způsobila její pád.

Nizozemská vláda padla v únoru 2010 jen několik měsíců před řádnými volbami. PvdA, která si od svého odmítavého postoje k afghánské misi slibovala nárůst preferencí, skončila druhá v červencových volbách se ztrátou tří křesel oproti předchozímu měření sil. Zvítězila liberální VVD, jejíž leader Mark Rutte se stal historicky prvním premiérem za tuto stranu. Koalici sestavil s bývalou hlavní vládní stranou CDA, která z obhajovaných 41 křesel získala pouze 20. Takto sestavená menšinová vláda se opírá o hlasy krajně pravicové Strany pro svobodu Geerta Wilderse.

V lednu 2011 tato vláda schválila novou misi v Afghánistánu o počtu 545 vojáků, tedy zhruba čtvrtinové velikosti oproti původnímu kontingentu. Cílem mise, která má trvat do roku 2014, je zejména výcvik afghánské policie v provincii Kunduz. Misi podpořila opoziční Zelená levice a Křesťanská unie po ujištění, že se nová mise zdrží jakýchkoli vojenských operací. I na případu Nizozemska tak pozorujeme vazbu mezi levicovostí dolní komory a (ne)ochotou k účasti v afghánské misi.

Případová studie Estonska

Estonsko, ač patří spíše mezi menší evropské země, se významným způsobem zapojuje v afghánské misi, kterou považuje za svou zahraničněpolitickou prioritu (Estonian Ministry of Foreign Affairs 2011: 2). V Afghánistánu v roce 2010 působilo 140 estonských vojáků, což při přepočtu na celkovou velikost armády i na počet obyvatel Estonska činí z tohoto pobaltského státu jednoho z neaktivnějších členů mezinárodní koalice.

Estonský příspěvek k rekonstrukci a stabilizaci Afghánistánu je ostatními spojenci ceněn jako vysoce kvalitní a profesionální. To se týká nejen činnosti estonských vojáků, ale i materiální pomoci (dodávka 4000 útočných pušek z Estonska byla americkými zbraňovými specialisty, kteří kontrolují funkčnost darovaných zbraní, hodnocena jako jedna z nejvyšších – viz Estonian Ministry of Foreign Affairs 2011: 3). Finanční pomoc z Estonska se zaměřuje zejména na podporu zdravotnictví a boje proti drogám.

Estonský kontingent působí pod britským velením v nebezpečné jižní provincii Hilmand, kde se společně s Dány a právě Brity aktivně účastní bojových akcí proti Talibanu. Britský brigádní generál Gordon Messenger při příležitosti návštěvy estonského ministra zahraničí²⁵ v Afghánistánu ocenil estonské vojáky za velmi dobře odváděnou práci, vysokou profesionální úroveň a schopnost splnit ty nejtěžší úkoly (Estonian Ministry of Foreign Affairs 2009).

Podle oficiálních dokumentů estonské vlády nemá Estonsko v Afghánistánu žádné speciální zájmy, ale přesto je zahraniční mise v této zemi estonskou prioritou. Estonsko svou angažovanost v Afghánistánu zdůvodňuje zejména morální povinností podílet se na zajišťování globální bezpečnosti, jejímž prostřednictvím je posilována i bezpečnost Estonska. Afghánistán je pak hrozbou pro globální bezpečnost, protože je zdrojem mezinárodního terorismu, kriminality a vývozu drog (Government of the Republic of Estonia 2007: 1). Estonský premiér Andrus Ansip z liberální Estonské reformní strany dále zdůvodňuje vysokou účast Estonska v Afghánistánu takto: „*Estonsko si pamatuje život v diktatuře, dostali jsme pomoc ze zahraničí a nyní cítíme morální povinnost ji poskytnout jiným*“ (Elections Meter 2006).

Tento výrok nahrává hypotéze o „nové“ Evropě, podle níž se postkomunistické státy budou pravděpodobněji angažovat v Afghánistánu, ať už z proamerikanismu, z pocitu

morální povinnosti pomoci jiným, nebo ze snahy se předvést jako platní členové NATO. Míra členství Estonska v kombinaci plyn* nová Evropa je 0,95, a tedy jen o málo vyšší, než je jeho členství v množině angažovaných států (0,93). Další dva pobaltské státy, Litva a Lotyšsko, mají stejnou hodnotu členství v této kombinaci, neboť mají shodné obě proměnné v ní obsažené – všechny tři pobaltské státy vstoupily do NATO v roce 2004 a jsou plně závislé na dovozu ruského plynu. Hodnota angažovanosti Litvy je 0,88 a Lotyšska 0,95.

* * *

V této stati byla analyzována ochota evropských členů NATO se nadále angažovat ve vleklé stabilizaci a rekonstrukci Afghánistánu. Míra aktivity byla vyjádřena počtem vojáků vyslaných do Afghánistánu v poměru k celkové velikosti armády dané země. Metodou kvalitativní komparativní analýzy bylo zjištěno, že vysokou angažovanost v Afghánistánu lze vysvětlit nejlépe konjunkcí dvou ze zkoumaných nezávislých proměnných, a sice příslušností k nové Evropě a závislostí na dovozu ruského plynu.

Nedávný vstup do NATO se ukázal jako nejkonzistentnější vysvětlení aktivity v Afghánistánu. Zatímco starší členové aliance se svou aktivitou liší rozptylem hodnot po celé škále od nuly do jedné, postkomunističtí členové NATO varíují pouze od hodnot průměrných po ty nejvyšší. To ukazuje, že žádný z nových členů si nedovoluje být zcela stranou operace Trvalá svoboda, což může být způsobeno snahou ukázat se jako spolehlivý člen aliance, zatímco starší členové NATO mohou být „otranější“ a dovolí si stát poněkud stranou (například Řecko či Portugalsko). Konjunkcí této proměnné s proměnnou dovozu ruského plynu (plyn* nová Evropa) byla odhalena vysvětlující kombinace s nejvyšší konzistencí 82 %. Je třeba přiznat, že nejde o konzistenci nijak závratnou, byť svou váhu má. Výhodou verze kvalitativní komparativní analýzy využívající mlhavé množiny je určení, do jaké míry je dané vysvětlení spolehlivé, zatímco její základní verze, která operuje s dichotomickými proměnnými, by nabídla pouze dvě možnosti (vede/nevede k výsledku).

Petra Roterová a Zlatko Šabič, kteří teorii nové Evropy zkoumali na případě Iráku, dospěli k závěru, že žádný výrazný rozdíl mezi oběma „tábory“ není patrný. Podle jejich studie postkomunistické státy ukázaly značnou nerozhodnost, zda se přidat na stranu Američanů, nebo západoevropských států, které se povětšinou k invazi do Iráku stavěly chladně (Roter – Šabič 2004: 536–537). V případě Afghánistánu toto dilema odpadá, neboť na rozdíl od Iráku má afghánská mise silný mezinárodní mandát a legitimitu.

Program fsQCA 2.0 nabídl ještě jednu kombinaci, a sice nová Evropa* ~vzdělání, ovšem ta vykazuje již příliš malou konzistenci (74 %), navíc tato konzistence je prakticky totožná s konzistencí samostatné proměnné „nová Evropa“, a vliv vzdělanosti společnosti na ochotu angažovat se v Afghánistánu lze považovat za marginální i vzhledem k její samostatné nízké konzistenci.

Z dalších analyzovaných možných příčin lze ještě zmínit vliv politické orientace dolních komor, které obvykle rozhodují o vojenských misích v zahraničí. Konzistence této proměnné jako vysvětlení aktivity v Afghánistánu je sice jen 71 %, ale případové studie Řecka a Nizozemska ukázaly, že politická orientace může hrát roli při formování názoru na misi v Afghánistánu.

Samozřejmě není vyloučeno, že k ochotě evropských členů NATO podílet se na stabilizaci Afghánistánu přispívají i jiné faktory nežli ty, které byly zkoumány v této studii. Například příčinou zdrženlivého postoje Řecka a Portugalska k této misi mohly být jejich akutní hospodářské problémy.

¹ Plně české znění článku 5 Washingtonské smlouvy viz NATO 1949.

² Waltz původně zamýšlel použít termín *levels of analysis*, tj. roviny analýzy. To ovšem mohlo svádět k pociťtu, že si daný výzkumník může vybrat jednu ze tří rovin analýzy podle své osobní preference. Slovo obraz

- podle autora umožňuje obsáhnout všechny tři „roviny“. Obdobně jako u malovaného obrazu pozorovatel n sleduje přímo mezinárodní politiku (což podle Waltze není možné, ať se snažíme sebevíce), ale musí si vybrat přiměřenou část reality. Tento výraz tedy podněcuje dojem, že významník mezinárodních vztahů maluje obraz, pro nějž si vybírá to podstatné, co podle něj obraz tvoří, a vedlejší efekty z obrazu vypouští (Waltz 2001: ix).
- ³ Kenneth Waltz je předním představitelem teorie neorealismu v mezinárodních vztazích (viz Waltz 1979).
- ⁴ William James (1842–1910) patří mezi zakladatele empirické psychologie a mimo jiných četných aktivit se věnoval filozofii výchovy.
- ⁵ Ještě utopičtější, ale o poznání zábavnější představu, jak omezit války, měl svého času starořecký autor komedií Aristofanes. Uvědomoval si, že mají-li přestat války, musí se mužům poskytnout něco, co mají ještě raději než válčení. Podle Aristofana tak mají klíč k míru ženy, kterým stačí dát mužům ultimátum: buď ony, nebo válka.
- ⁶ Tato teorie ovšem zcela opomíjí možnost občanské války.
- ⁷ Vladimir Iljič Lenin vysvětloval „selhání“ německé sociální demokracie tím, že nesprávně interpretovala zájmy proletariátu a/nebo ve skutečnosti proletariát vůbec nereprezentovala.
- ⁸ Projekt Manifesto je založen na kvantitativní obsahové analýze volebních programů pro více než 50 zemí světa (včetně zemí OECD a nových demokracií ve střední a východní Evropě) a pro všechny demokratické volby od roku 1945.
- ⁹ Je míněn pojem stará Evropa v jeho aktuálním smyslu. Poprvé byl ale použit Karlem Marxem a Friedrichem Engelsem v úvodu *Manifestu komunistické strany*: „Evropou obchází strašidlo – strašidlo komunismu. Ke svatě štvanci na toto strašidlo se spojily všechny mocnosti staré Evropy – papež i car, Metternich i Guizot, francouzští radikálové i němečtí policajti.“ Starou Evropou jsou zde míněny vládnoucí evropské monarchie, jež stojí v cestě nástupu komunismu (Marx – Engels 1849).
- ¹⁰ Pomineme-li stažení španělských vojáků z Iráku, které následovalo po teroristických útocích v Madridu v roce 2004.
- ¹¹ Richard Cobden byl britský ekonomicky liberální politik 19. století.
- ¹² Afghánské potvrzené zásoby zemního plynu dosahují téměř padesáti miliard kubických metrů, což zemi řadí na 65. místo na světě (CIA – The World Factbook).
- ¹³ Pro podrobnější výklad principů booleovské algebry v sociálních vědách viz Ragin 1987: 85–102.
- ¹⁴ Pro příklad použití základní verze v českém prostředí viz Řehák 2011.
- ¹⁵ Příklad: Hrubé pokrytí pro $A*B$ je 0,25 a pro $C*D$ 0,3, ale jejich celkové pokrytí $A*B + C*D$ činí pouze 0,35. K výsledku vedou tři cesty: $A*B$, $C*D$ a kombinace obou. Unikátní pokrytí kombinace $A*B$ se vypočítá odečtením hrubého pokrytí $C*D$ od celkového pokrytí a naopak. Unikátní pokrytí $A*B$ tak činí 0,05 a $C*D$ 0,10 (Ragin 2008b: 66).
- ¹⁶ Vzorec je přístupný na internetu: <<https://manifesto-project.wzb.eu/information/rile>> (přístup 25. 1. 2012).
- ¹⁷ V této fázi analýzy jsou kombinace vyjádřeny na dichotomické úrovni, tj. prostřednictvím „0“ a „1“.
- ¹⁸ Základní nastavení programu fsQCA je jeden případ a 80 %.
- ¹⁹ Místo zápisu s vlnovkou lze také použít malého písmene, tj. $\sim A = a = 1 - A$.
- ²⁰ Tehdejší nová středopravicová vláda zrušila socialisty dohodnutý kontrakt na 60 stíhaček Eurofighter a dala přednost právě letounům americké výroby.
- ²¹ A to i navzdory kulturněhistorickému pojítku mezi oběma zeměmi. Afghánský region byl roku 328 př. Kr. dobyt Alexandrem Velikým, který zde založil Baktrijské království. Řecko bylo již v devadesátých letech aktivní ve snaze ochránit afghánské kulturní dědictví, jež bylo v opatrování Národního muzea v Kábulu. I přes diplomatickou a finanční snahu Řecka začal Taliban na jaře 2001 ničit neislámské exponáty. Řecko proto uvítalo invazi do Afghánistánu jako příležitost k archeologickým záchranným pracím (Archaeological Institute of America 2002).
- ²² Evangelos Venizelos byl v předchozí socialistické vládě (2000–2004) ministrem kultury a byl zastáncem řecké archeologické činnosti v Afghánistánu (viz pozn. č. 21).
- ²³ Uruzgán leží severně od Kandaháru, s nímž ho pojí silné kulturní vazby. Ve srovnání s jinými provinciemi patří Uruzgán spíše mezi ty méně bezpečné.
- ²⁴ Mezi mise těchto složek patří i parašutistický výsadek v červenci 2009. Byl to první ostrý výsadek nizozemské armády od války v Indonésii v roce 1949 (Ministry of Defence 2010).
- ²⁵ Estonským ministrem zahraničí v té době byl Urmas Paet z Estonské reformní strany.

Literatura

- Bodin, Jean (1576): *Six Books of the Commonwealth*. b. m.
- Cobden, Richard (1849): *Speeches on Peace, Financial Reform, Colonial Reform and Other Subjects Delivered during 1849*. London: James Gilbert.
- Féligonde, Amaury de (2010): Caveats to Civilian Aid Programs in Counterinsurgency. The French Experience in Afghanistan. *Focus stratégique*, No. 24 bis.
- Foster, John (2008): A Pipeline Through a Troubled Land: Afghanistan, Canada, and the New Great Energy Game. *Foreign Policy Series*, Vol. 3, No. 1, s. 1–17.
- Gokay, Bulent (2002): Oil, War and Geopolitics from Kosovo to Afghanistan. *Journal of Southern Europe and the Balkans*, Vol. 4, No. 1, s. 5–13.

- Hallams, Ellen (2009): The Transatlantic Alliance renewed: the United States and NATO since 9/11. *Journal of Transatlantic Studies*, Vol 7, No. 1, s. 38–60.
- Hobson, John (1902): *Imperialism: A Study*. b. m.
- Chaudhuri, Rudra – Moustakis, Fotios (2005): The Transatlantic Alliance Revisited: Does America Still Need „Old Europe“? *Defense and Security Analysis*, Vol 21, No. 4, s. 387–398.
- James, William (1906): *The Moral Equivalent of War*. b. m.
- Keohane, Robert O. – Nye, Joseph S. (2001): *Power and Interdependence*. 3rd edition. New York: Longman.
- Keohane, Robert O. – Nye, Joseph S. (1998): „Power and Interdependence in the Information Age.“ *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 5., s. 81–94.
- Koenig-Archibugi, Mathias (2004): Explaining Government Preferences for Institutional Change in EU Foreign and Security Policy. *International Organization*, Vol. 58, No. 1, s. 137–174.
- Kouba, Karel (2006): Konfigurativní analýza jako nový metodologický přístup ve volební geografii? Příklad analýzy volebního zisku KSČM v roce 2006. Working paper 08-02. Plzeň: Katedra sociologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity.
- Kouba, Karel (2011): *Metody příčinného vysvětlení v kvalitativním politologickém výzkumu*. Olomouc: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra politologie a evropských studií.
- Kreps, Sarah (2008): When Does the Mission Determine the Coalition? The Logic of Multilateral Intervention and the Case of Afghanistan. *Security Studies*, Vol. 17, No. 3, s. 531–567.
- Laver, Michael J. – Budge, Ian (eds., 1992): *Party Policy and Government Coalitions*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: The Macmillan Press.
- Mackie, John L. (1966): The Direction of Causation. *The Philosophical Review*, Vol. 75, No. 4, s. 441–466.
- Mead, Margaret (1942): *And Keep Your Powder Dry*. New York: Wm. Morrow & Company.
- Mead, Margaret (1990): Warfare is Only an Invention – Not a Biological Necessity. In: Hunt, Douglas (ed., 1990): *The Dolphin Reader*. Boston: Houghton Mifflin Company, s. 415–421.
- Nye, Joseph S. (2002): *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. New York: Oxford University Press.
- Ragin, Charles (1987): *The Comparative Method: Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Ragin, Charles. (2008a): Chapter 5: Qualitative Comparative Analysis Using Fuzzy Sets (fsQCA). In: Rihoux, Benoît – Ragin, Charles: *Configurational Comparative Methods*. Thousand Oaks: Sage Publications, s. 87–121.
- Ragin, Charles (2008b): *Redesigning Social Inquiry: Fuzzy Sets and Beyond*. Chicago: University of Chicago Press.
- Roter, Petra – Šabič, Zlatko (2004): „New“ and „Old Europe“ in the Context of the Iraq War and its Implications for European Security. *Perspectives on European Politics & Society*, Vol. 5, No. 3, s. 517–542.
- Řehák, Vilém (2011): Mediace jako nástroj řešení konfliktů. Příklad občanské války v Libérii. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 46, No. 3, str. 30–54.
- Siegel, N. Scott (2009): Bearing their Share of Burden: Europe in Afghanistan. *European Security*, Vol. 18, No. 4, str. 461–482.
- Simai, Mihály (1981): *Interdependence and Conflicts in the World Economy*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Wagemann, Claudius – Schneider, Carsten Q. (2010): Qualitative Comparative Analysis (QCA) and Fuzzy-Sets: Agenda for a Research Approach and a Data Analysis Technique. *Comparative Sociology*, Vol. 9, No. 3, s. 376–396.
- Waltz, Kenneth N. (2001): *Man, the State and War: A Theoretical Analysis*. 2nd edition. New York: Columbia University Press.
- Waltz, Kenneth N. (1979): *Theory of International Politics*. Boston: McGraw-Hill.

Prameny

- Aleklett, Kjell – Harbo, Hilde (2010): The Norwegian gas bubble will soon burst. *Energy Bulletin*, 19. 6. 2010, <<http://www.energybulletin.net/53165>>.
- Embassy of France in the United States (2007): National Defense. 21. 11. 2007, <<http://ambafrance-us.org/spip.php?article514>>.
- Archaeological Institute of America (2002): Greek Efforts in Afghanistan. 19. 3. 2002, <<http://www.archaeology.org/online/features/venizelos/afghan.html>>.
- Baltic Review (2009): Gas Dependency. Percentage of Gas Imported from Russia. 3. 4. 2009, <<http://baltic-review.com/2009/02/12/gas-dependency/>>.
- BBC News (2005): Giant Plane a Testimony to „Old Europe“. *BBC News*, 18. 1. 2005, <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4184987.stm>>.
- Canada.com. (2007): France defends its military contribution in Afghanistan. 21. 2. 2007, <<http://www.canada.com/topics/news/world/story.html?id=5f855462-e063-4fe4-a5d2-671b4acb317a&k=76492>>.
- Center for Eastern Studies (2010): Romania increases its involvement in Afghanistan. 27. 1. 2010, <<http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/ceweekly/2010-01-27/romania-increases-its-involvement-afghanistan>>.
- CIA – The World Factbook. <<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook>>.
- Eisenhower, Dwight David (1961): Eisenhower's Farewell Address to the Nation. 17. 1. 1961, <<http://mcadams.posc.mu.edu/ike.htm>>.

- Elections Meter (2006): Andrus Ansip: Afghanistan is one of Estonia's priority partners. 12. 11. 2006, <<http://cs.electionsmeter.com/arguments/andrus-ansip/4799>>.
- Estonian Ministry of Foreign Affairs (2009): Paet and Messenger: Estonian Defence Forces Members in Afghanistan are Highly Valued. 10. 3. 2010, <<http://www.vm.ee/?q=en/node/6218>>.
- Estonian Ministry of Foreign Affairs (2011): Estonia's contribution to rebuilding Afghanistan. 14. 4. 2011, <http://www.vm.ee/sites/default/files/Afghanistan_en_2011.pdf>.
- Farley, Robert (2010): Greek Military Spending. *Lawyers, Guns and Money*, 10. 3. 2010, <<http://www.lawyersgunsmoneyblog.com/2010/03/greek-military-spending>>.
- France Diplomatie (2010): The International and French Military Presence in Afghanistan. 21. 9. 2010, <http://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files_156/afghanistan_498/france-and-afghanistan_2665/the-international-and-french-military-presence-in-afghanistan_6112/index.html>.
- Government of the Republic of Estonia (2007): Aims and Principal Positions of Estonia's Afghanistan Policy. 20. 9. 2007, <http://web-static.vm.ee/static/failid/099/Afghan_Policy.pdf>.
- Greek News (2005): Greece to Buy 30 F-16 Fighter Jets from U.S. 25. 7. 2005, <<http://www.greeknewsonline.com/?p=3608>>.
- Hellenic National Defence General Staff, Public Affairs Office (2010): Hellenic Contribution to The Reconstruction of Afghanistan. Září 2010, <<http://www.geetha.mil.gr/media/pdf-arxeia/afghanistan/afghanistan-en.pdf>>.
- Iliev, Nick (2009): Greek Government questions Afghan frontline redeployment. The Sofia Echo, 13. 11. 2009, <http://sofiaecho.com/2009/11/13/815313_greek-government-questions-afghan-frontline-redeployment>.
- International Security Assistance Force (2010): International Security Assistance Force: Key Facts and Figures. 15. 10. 2010, <<http://www.isaf.nato.int/images/stories/File/Placemats/15%20NOV.Placemat%20page1-3.pdf>>.
- Marx, Karl – Engels, Friedrich (1848): *Manifest komunistické strany*. 1848, <http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/mks/km_0.htm>.
- Ministère de la Défense (2011): Carte des opérations extérieures. 1. 4. 2011, <http://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/carte-des-operations-exterieures/%28language%29/fre-FR>.
- Ministry of Defence (2010): Secret Para Deployment of Commandos in Afghanistan. 25. 8. 2010, <http://www.defensie.nl/english/latest/news/2010/08/25/48171486/Secret_para_deployment_of_commandos_in_Afghanistan>.
- Ministry of National Defence of the Hellenic Republic (2010): Peace-Keeping Operations. 2010, <<http://www.mod.mil.gr/en/component/content/article/118-eirineytikes-apostoles/669-eirineytikes-apostoles.html>>.
- Ministry of National Defence of the Hellenic Republic (2011): Excerpts from Minister Venizelos' Speech at the Hellenic Parliament. 24. 1. 2011, <<http://www.mod.mil.gr/en/news-section/parliamentary-activity/speeches/3563-omilia-yeyea-sti-boyli-24-1-11.html>>.
- Neytralnyy Turkmenistan (2002): Turkmen – Afghan – Pakistani gas pipeline accord published. 8. 1. 2002, <http://www.gasandoil.com/news/south_east_asia/cd2dcdcc01bafd1a3cbfcf46b87dd4ed>.
- NATO (1949): Washingtonská smlouva. 4. 4. 1949, <http://www.natoaktual.cz/na_summit.asp?y=na_summit/washingtonskasmlouva.htm>.
- NATO (2010): Financial and Economic Data Relating to NATO Defence. 10. 6. 2010, <http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2010_06/20100610_PR_CP_2010_078.pdf>.
- NATO (2006): Riga Summit Declaration. 29. 11. 2011, <<http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>>.
- O'Rourke, Breffni (2007): Eurasia: Europe Urged to Diversify Oil, Gas Supplies Away From Russia. Radio Free Europe – Radio Liberty. 15. 5. 2007, <<http://www.rferl.org/content/article/1076496.html>>.
- Oxfam (2010): Quick Impact, Quick Collapse. The Dangers of Militarized Aid in Afghanistan. 31. 3. 2010, <<http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/quick-impact-quick-collapse-jan-2010.pdf>>.
- Republic of Albania – Ministry of Defence (2010): Declaration of the Albanian Minister of Defense, Mr. Arben Imami in the NATO Defense Ministers meeting of 11 June, 2010. 16. 6. 2010, <http://www.mod.gov.al/index.php?option=com_content&view=article&id=620&Itemid=&lang=en>.
- Soldatkin, Vladimir (2010): Russia, Turkmenistan extend Caspian gas link freeze-paper. *Reuters*, 23. 10. 2010, <<http://uk.reuters.com/article/2010/10/23/russia-turkmenistan-pipeline-idUKLDE69M02I20101023>>.
- The International Institute for Security Studies (2010): The Military Balance 2010. The International Institute for Security Studies, b. m.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (2006): Global Education Digest 2006. Comparing Education Statistics Across the World. 18. 3. 2006, <<http://www.uis.unesco.org/TEMPLATE/pdf/ged/2006/GED2006.pdf>>.
- United Nations Security Council (2001): Resolution 1386.
- United Nations Security Council (2002): Resolution 1441.
- United States Census Bureau. <<http://www.census.gov/>>.
- United States Central Command. <<http://www.centcom.mil/>>.
- University of Arizona Team (2011): Fuzzy Set/ Qualitative Comparative Analysis. 21. 3. 2011, <<http://www.u.arizona.edu/~cragin/fsQCA/software.shtml>>.
- Volkens, Andrea et al. (2011): The Manifesto Data Collection. Manifesto Project (MRG/CMP/MARPOR), Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB).

Poznámka

Děkuji Mgr. Karlu Koubovi, M.A., Ph.D., za konzultace v průběhu psaní této práce, oběma oponentům za cenné připomínky a šéfredaktorovi Mezinárodních vztahů Ing. Vitu Benešovi, Ph.D., za jeho rady k obsahové stránce textu. Tato stat' vychází z přepracované verze bakalářské práce obhájené na Katedře politologie Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové a oceněné cenou děkana FF UHK za rok 2011. Výsledný text vznikl za podpory projektu „Institucionální podpora na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace“ Ústavu mezinárodních vztahů, v. v. i.

Příloha č. 1
Nekalibrované hodnoty nezávislých proměnných

Stát	Výdaje na obranu	Závislost na dovozu ruského plynu	Obrat obchodu s USA	Tertiary enrolment ratio	Uplynulých let od vstupu do NATO	RILE skóre dolní komory
Albánie	2,00 %	0 %	1,22 %	16 %	1	13,51
Belgie	1,20 %	5 %	6,73 %	63 %	61	-13,30
Bulharsko	1,90 %	100 %	0,88 %	41 %	6	13,60
Česká republika	1,60 %	75 %	1,57 %	37 %	11	0,67
Dánsko	1,40 %	0 %	3,83 %	67 %	61	-10,18
Estonsko	1,90 %	100 %	3,01 %	64 %	6	27,42
Francie	2,10 %	15 %	5,46 %	56 %	61	-14,98
Chorvatsko	1,60 %	40 %	1,86 %	39 %	1	-2,59
Itálie	1,40 %	25 %	4,24 %	63 %	61	21,54
Litva	1,10 %	100 %	2,69 %	69 %	6	1,16
Lotyšsko	1,20 %	100 %	2,82 %	71 %	6	-0,23
Lucembursko	0,50 %	0 %	4,18 %	12 %	61	-11,41
Maďarsko	1,10 %	80 %	1,90 %	52 %	11	-4,14
Německo	1,40 %	40 %	4,86 %	46 %	55	-4,78
Nizozemsko	1,50 %	0 %	5,69 %	58 %	61	6,10
Norsko	1,60 %	0 %	4,39 %	80 %	61	-12,83
Polsko	1,70 %	70 %	1,66 %	59 %	11	6,40
Portugalsko	1,60 %	0 %	2,59 %	56 %	61	-2,22
Rumunsko	1,40 %	90 %	1,42 %	36 %	6	-0,37
Řecko	3,10 %	80 %	2,60 %	72 %	58	-13,09
Slovensko	1,50 %	100 %	0,94 %	34 %	6	-4,70
Slovinsko	1,60 %	50 %	1,44 %	70 %	6	-7,03
Španělsko	1,20 %	0 %	2,78 %	66 %	28	-13,87
Turecko	1,80 %	65 %	4,61 %	28 %	58	0,94
Velká Británie	2,70 %	0 %	9,41 %	60 %	61	8,07

Zdroje: NATO 2010; Baltic Review 2009; US Census Bureau; CIA – The World Factbook; UNESCO 2006: 120–126; Volkens et al. 2011.

Příloha č. 2
Zkalibrované hodnoty nezávislých proměnných

Stát	Výdaje na obranu	Závislost na dovozu ruského plynu	Obrat obchodu s USA	Tertiary enrolment ratio	Uplynulých let od vstupu do NATO	RILE skóre dolní komory
Albánie	0,75	0,03	0,07	0,01	0,98	0,03
Belgie	0,22	0,05	0,98	0,83	0	0,97
Bulharsko	0,68	0,98	0,04	0,16	0,95	0,03
Česká republika	0,44	0,87	0,1	0,1	0,88	0,46
Dánsko	0,32	0,03	0,7	0,92	0	0,93
Estonsko	0,68	0,98	0,5	0,86	0,95	0,86
Francie	0,82	0,09	0,92	0,55	0	0,98
Chorvatsko	0,44	0,34	0,15	0,13	0,98	0,66
Itálie	0,32	0,16	0,78	0,83	0	0
Litva	0,18	0,98	0,39	0,94	0,95	0,43
Lotyšsko	0,22	0,98	0,43	0,96	0,95	0,51
Lucembursko	0,05	0,03	0,76	0,01	0	0,95
Maďarsko	0,18	0,9	0,16	0,41	0,88	0,74
Německo	0,32	0,34	0,87	0,25	0	0,77
Nizozemsko	0,38	0,03	0,94	0,65	0	0,18
Norsko	0,44	0,03	0,8	0,99	0	0,96
Polsko	0,5	0,82	0,12	0,69	0,88	0,17
Portugalsko	0,44	0,03	0,35	0,55	0	0,64
Rumunsko	0,32	0,95	0,08	0,09	0,95	0,52
Řecko	0,99	0,9	0,35	0,97	0	0,96
Slovensko	0,38	0,98	0,04	0,07	0,95	0,76
Slovinsko	0,44	0,5	0,09	0,95	0,95	0,85
Španělsko	0,22	0,03	0,42	0,9	0,05	0,97
Turecko	0,59	0,75	0,83	0,04	0	0,44
Velká Británie	0,98	0,03	1	0,73	0	0,12

Zdroj: Autor.